

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Fanny Lönnegren

Styrelsebegreppet i 8 kap. 35 § ABL

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Johan Adestam

Termin för examen: Period 1 VT2016

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Övergripande syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Metod och material	9
1.5 Forskningsläge	11
1.6 Uppsatsens disposition	12
2 VISSA TERMINOLOGISKA FRÅGOR	14
3 AKTIEBOLAGETS ORGAN	15
3.1 Kompetensfördelningen	15
3.2 Förhållandet mellan 8 kap. 35 § ABL och 8 kap. 42 § ABL	17
4 BOLAGETS RÄTTSHANDLANDE	19
4.1 Inledning	19
4.2 Att företa en rättshandling	19
4.3 Aktiebolagets rättshandlande i teorin	20
4.4 Rättshandlingar genom styrelsen	22
5 BESLUTSTADIET	24
5.1 Inledning	24
5.2 Styrelsens beslutsfattande	24
5.3 Ogiltiga styrelsebeslut	26

5.3.1	Allmänt om ogiltiga styrelsebeslut	26
5.3.2	Överträdelse av reglerna om styrelsens beslutförhet och majoritetskravet	27
5.3.3	Jävig styrelseledamot har deltagit i beslutet	29
6	VERSTÄLLIGHETSSTADIET	32
6.1	Inledning	32
6.2	Uppfattning i rättsvetenskapen innan 2005	32
6.3	Rättsutvecklingen efter 2005	34
6.4	Effekten av nyare praxis	40
6.5	Betydelsen av reglerna om beslutsfattande	41
6.5.1	Allmänt	41
6.5.2	Överträdelse av reglerna om beslutförhet och majoritetskrav	42
6.5.3	Betydelsen av jäv	43
6.5.4	Betydelsen av bolagsföreskrifter om styrelsens beslutsfattande	45
7	AVSLUTANDE DISKUSSION	48
7.1	Inledning	48
7.2	När har styrelsen företagit en rättshandling?	48
7.3	Verkan av brister vid beslutsfattandet	50
7.3.1	Ogiltighet på grund av brister i kravet på beslutförhet och majoritet	50
7.3.2	Ogiltighet på grund av jäv	51
7.3.3	Bristen är en befogenhetsfråga	52
7.4	Är HD:s beslut förenliga med förarbetena?	53
7.5	Bör bolagsordningsföreskrifter om beslutförhet och majoritet beaktas?	55
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	58
	Källor	58
	Offentligt tryck	58
	EU-rättsligt material	58
	Litteratur	58
	Övrigt	61
	Myndighetspraxis	61
	Internetkällor	62

Summary

A prerequisite for the board of directors to commit a legal act on behalf of a company, is that the board has performed the legal act within the boundaries of the definition of the board found in chapter 8, section 35 of the Swedish Companies Act. In two decisions by the Supreme Court, NJA 2005 s. 729 and NJA 2015 s. 312, the court has passed judgements that affect the concept of the board. According to these decisions, the board is authorised to take a legal act if it is represented by the type of majority enabled to make the type of decision that is grounds for the legal act.

Accordingly, the concept of the board in chapter 8, section 35 of the Swedish Companies Act is to be interpreted as requiring, for a decision to be made, both a majority of board members to vote in favour of the legal act and, *if an actual meeting had been held*, to have met the requirements of quorum. Specific regulations of majority decisions and quorum in the Articles of Association should not be taken into account when determining the authoritative conditions required to act as a company signatory.

It can be deduced from the decisions made by the Supreme Court that for the board to act as a company signatory, there is no requirement that the board has made a decision of significance to commit a legal act. Therefore, deficiencies in the decision-making will not affect the board's authorisation to take a legal act. However, this may impact on the degree to which the company is legally bound to legal acts made, through the rule of authority and internal duty offenses. This implies a deviation from the previously stated concept in jurisprudence, based on statements in legislative history. Through analysing the statements that lay the foundation for the previous concept of justice, it is possible to deduce that the decisions made by the Supreme Court are consistent with the legislative history of the regulation in chapter 8, section 35 of the Swedish Companies Act.

Sammanfattning

För att en styrelse ska anses ha rättshandlat i bolagets namn förutsätts att det är styrelsen, i den mening som avses i 8 kap. 35 § aktiebolagslagen (2005:551), ABL, som företagit rättshandlingen. Genom NJA 2005 s. 729 och NJA 2015 s. 312 har HD gjort bedömningar som påverkar innehållet i styrelsebegreppet. Enligt besluten är styrelsen behörig att teckna bolagets firma om den företräds av en sådan majoritet som kan fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen.

Med begreppet styrelse i 8 kap. 35 § ABL ska således förstås en sådan majoritet styrelseledamöter som kan diktera ett beslut och som, *om ett sammanträde hade hållits*, hade kunnat uppfylla kravet på beslutförhet. Bolagsordningsföreskrifter innehållande särskilda krav på majoritetsbeslut och beslutförhet bör inte beaktas vid fastställandet av villkoren för att firmateckningsrätt ska föreligga.

Av besluten går det att utläsa att det inte är en nödvändig förutsättning för firmateckningsrätten att styrelsen fattat ett beslut med innebörd att företa en rättshandling. Därför påverkas inte styrelsens behörighet att företa en rättshandling av brister vid beslutsfattandet. Däremot kan detta få betydelse för bolagets bundenhet av rättshandlingen i ett senare led genom regeln om behörighets- och befogenhetsöverträdelser. Detta synsätt innebär en avvikelse från den uppfattning som tidigare framhållits inom rättsvetenskapen om styrelsens firmateckningsrätt och som grundades på vissa förarbetsuttalanden. Genom en analys av de motivuttalanden som varit tongivande för den tidigare rättsuppfattningen går det att utläsa att HD:s beslut är förenliga med förarbetena till bestämmelsen i 8 kap. 35 § ABL.

Förord

Tillägnan:

Den här är tack vare er.

Till mina fyra föräldrar. Mina fyra systrar. De fyra årstiderna. Till lärare, handledare, mentorer. Till Jenny och Sofia. Till Lund, Stävie och Annelöv. Släkt och vänner. Till slumpen, viljan och envisheten. Till Capri och Jacob.

Stockholm den 23 maj 2016

Fanny Lönnegren

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
ABF	Aktiebolagsförordning (2005:559)
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
JO	Justitieombudsmannen
NJA	Nytt juridiskt arkiv avd. I
VD	Verkställande direktör

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I 8 kap. 1 § ABL anges att det i ett aktiebolag ska finnas en styrelse. Enligt 8 kap. 35 § första stycket ABL företräder styrelsen bolaget och tecknar dess firma. Innebörden av detta är att bolaget blir bundet i förhållande till tredje man om styrelsen företar en rättshandling. Emellanåt hävdas att rättshandlingen inte är gällande mot bolaget på grund av att någon regel i ABL har åsidosatts i samband med företagandet av rättshandlingen. Lagen innehåller åtskilliga regler som kan medföra att bolaget inte ska anses bundet. En av dessa förutsättningar är att det är styrelsen, i den bemärkelse som avses i 8 kap. 35 § första stycket ABL, som företagit rättshandlingen.¹

Genom NJA 2005 s. 729 och NJA 2015 s. 312 har HD gjort bedömningar som påverkar innehållet i styrelsebegreppet i 8 kap. 35 § ABL. Enligt besluten är styrelsen behörig att teckna bolagets firma om den företräds av en sådan majoritet som krävs för att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen. Detta ställningstagande har inneburit ett avsteg från den rättsuppfattning som tidigare framhållits i den juridiska litteraturen.² Tidigare ansågs styrelsen endast vara behörig att teckna bolagets firma om den representeras av den beslutande majoriteten i en styrelse som varit beslutför. Det ansågs alltså vara en nödvändig förutsättning för firmateckningsrätt att styrelsen fattat ett beslut om att företa rättshandlingen.³

Av HD:s beslut framgår att reglerna om styrelsens beslutsfattande har direkt betydelse för fastställandet av villkoren för firmateckningsrätten. I lagen framgår att bolagsordningen kan innehålla avvikande föreskrifter om

¹ Åhman, 1997, s. 223 ff.

² Jfr bl.a. Åhman, 1997, s. 351 och Stattin, 2007, s. 43 ff.

³ Åhman, 1997, s. 351.

särskilda krav avseende majoritetsbeslut och beslutförhet i styrelsen.⁴ För tredje man i det enskilda fallet och för samhället i stort är det av betydelse att enkelt kunna fastställa när bolaget är bundet av styrelsens rättshandlingar.⁵ För att kunna fastställa detta är det nödvändigt att veta vilka av lagens huvudregler eller bolagsordningens föreskrifter om beslutsfattande som ska vara styrande för firmateckningsrätten.

1.2 Övergripande syfte och frågeställningar

En förutsättning för att bolaget ska vara bundet av en rättshandling företagen av styrelsen är att det är styrelsen, i den bemärkelse som avses i 8 kap. 35 § första stycket ABL, som rättshandlat. Uppsatsens syfte är att undersöka och precisera de rättsliga förutsättningarna för att så ska vara fallet genom att besvara följande frågeställning: *Vad krävs för att styrelsen ska kunna sägas ha rättshandlat, i den mening detta uttryck har i 8 kap. 35 § ABL?*

HD:s beslut i NJA 2005 s. 729 antydde en avvikelse från den uppfattning som tidigare funnits inom rättsvetenskapen om styrelsens firmateckningsrätt och som grundades på vissa förarbetsuttalanden. Beslutet har i den juridiska litteraturen kritiserats och ansetts ha ett ringa prejudikatvärde.⁶ Avsikten i denna uppsats är därför att:

- (1) fastställa gällande rätt i fråga om styrelsebegreppet i 8 kap. 35 § första stycket ABL,
- (2) undersöka om HD:s beslut i NJA 2005 s. 729 och NJA 2015 s. 312 är förenliga med förarbetena till bestämmelsen,
- (3) granska huruvida det funnits stöd för den föreställning om rättsläget som tidigare antagits vara gällande.

⁴ Se 8 kap. 21 och 22 §§ ABL.

⁵ Sandström, 2015, s. 233.

⁶ Jfr Stattin, 2007, s. 43 ff.

Firmateckningsrätten, det vill säga förutsättningarna för att styrelsen ska kunna sägas ha rättshandlat, är enbart en av flera förutsättningar som måste vara uppfyllda för att bolaget ska vara bundet av en rättshandling som företagits i dess namn. En annan förutsättning är att styrelsen – på vissa villkor – inte överträtt någon regel som inskränker dess behörighet eller befogenhet. Mellan regeln om styrelsens firmateckningsrätt respektive regler om behörighet och befogenhet finns ett särskilt nära samband. Ofta har de båda bestämmelserna därför sammanblandats.⁷ En precisering av innebörden i styrelsebegreppet i 8 kap. 35 § första stycket ABL kommer därmed även att innebära en precisering av under vilka förutsättningar reglerna i 8 kap. 42 § ABL är tillämpliga.

Av såväl domskälen i NJA 2005 s. 729 och NJA 2015 s. 312 som av äldre förarbeten framgår att reglerna om styrelsens beslutsfattande har direkt betydelse för firmateckningsrätten.⁸ För att besvara uppsatsens huvudsakliga frågeställning kommer därför även att undersökas om brister vid beslutsfattandet inverkar på styrelsens förmåga att binda bolaget. I detta avseende undersöks tre omständigheter som enligt den tidigare uppfattningen om styrelsens firmateckningsrätt ansetts vara av betydelse:

- (1) då något styrelsebeslut överhuvudtaget inte fattats,
- (2) då de förutsättningar som anges i 8 kap. 21 eller 22 §§ ABL inte är uppfyllda,
- (3) då en eller flera jäviga styrelseledamöter deltagit vid handläggningen av en fråga.

Vidare undersöks om bolagsordningsföreskrifter innehållande regler om styrelsens beslutsfattande bör beaktas vid fastställandet av villkoren för att firmateckningsrätt ska föreligga.

⁷ Åhman, 1997, s. 224.

⁸ Se vidare nedan i uppsatsens kapitel 4.4 och 5.1.

1.3 Avgränsningar

I denna uppsats behandlas ett nödvändigt villkor för att en styrelse med bindande verkan ska anses ha rättshandlat i bolagets namn, nämligen styrelsens firmateckningsrätt enligt 8 kap. 35 § första stycket ABL. Men brister i firmateckningsrätten är inte den enda grunden till att bolaget kan undgå bundenhet. De i litteraturen mest uppmärksammade reglerna i detta avseende är antagligen regler om styrelsens behörighet- respektive befogenhetsöverskridande.⁹ Andra bestämmelser som anger förutsättningarna för att bolaget ska vara bundet är regler om omfattningen och gränserna för aktiebolagets rättskapacitet, regler om tillsättning och valbarhet och regler om legala förbud.¹⁰ Det är därför värt att notera att avsikten med denna uppsats inte är att ge en fullständig framställning av rättshandlingsreglerna. Reglerna om styrelsens behörighet och befogenhet har som nämnts inte alltid åtskilts från firmateckningsrätten, vilket lett till viss osäkerhet om när de olika regelverken är tillämpliga. Av denna anledning förekommer jämförelser med dessa regler. Tanken är dock inte att i denna del ge en närmare beskrivning av rekvisiten i regelverket kring styrelsens behörighet- respektive befogenhetsöverträdelser.

På grund av de problem som är förbundna med reglerna om styrelsens firmateckningsrätt företräds bolag ofta av särskilda firmatecknare.¹¹ Bestämmelserna om särskild firmatecknares rätt att företräda bolaget har stor betydelse i det praktiska livet, men de faller utanför denna uppsats syfte.

I aktiebolag med endast en eller ett fåtal aktieägare fattas beslut ofta efter andra mönster än i aktiebolag med flera ägare.¹² Framställningen utgår från den senare typen av bolag med en i praktiken fungerande styrelse.

⁹ Se 8 kap. 42 § ABL.

¹⁰ Åhman, 1997, s. 224.

¹¹ Jfr Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 35 §.

¹² Sandström, 2015, s. 217.

1.4 Metod och material

Det är vanligt att rättsvetenskapliga framställningar och uppsatser tillämpar en rättsdogmatisk metod.¹³ Rättsdogmatikens uppgift är att beskriva och analysera gällande rätt.¹⁴ Utgångspunkten för det vetenskapliga arbetet är rättskällorna, det vill säga lagtext, prejudikat, förarbeten och juridisk doktrin.¹⁵ Metoden är således i stora delar samma som den som används i domstolar för att avgöra konkreta tvister.¹⁶

Användningen av begreppet rättsdogmatisk har kritiserats av Claes Sandgren, som menar att det inte finns någon enhetlig uppfattning om metodens egentliga innebörd. Vidare menar han att metoden inte är att beskriva som dogmatisk. Dogmatisk metod handlar om att försöka finna rätt svar inom en given ram. Enligt Sandgren utgör rättskällevärdet inte en bestämd ram. Vidare är det få som anser att det finns ett rätt svar på varje rättsvetenskaplig fråga.¹⁷ Trots Sandgrens kritik anser jag att beskrivningen av den rättsdogmatiska metoden ger en rättvisande bild av hur jurister faktiskt går tillväga för att besvara rättsliga frågor. Vidare är det lämpligt att använda samma arbetssätt och metodiska utgångspunkter som en domstol för att besvara uppsatsens huvudsakliga frågeställning.¹⁸ Detta innebär att rättskällevärdet, det vill säga lagtext, förarbeten, praxis och juridisk doktrin används för att tolka innebörden av styrelsebegreppet i 8 kap. 35 § ABL. Analysen av rättskällorna sker med hjälp av rättskällevärdepått, principer för lagtolkning och rättsfallstolkning.

¹³ Sandgren, 2005, s. 648.

¹⁴ Olsen, 2004, s. 116 och Hellner, 2001, s. 26.

¹⁵ I den mån juridisk doktrin tillerkänns ställning som rättskälla, jfr Sandgren, 1999/00 s. 868.

¹⁶ Hellner, 2001, s. 22. En skillnad mellan vetenskapliga arbeten och arbetet i en domstol är att domaren ska fatta beslut avseende ett faktiskt förhållande i enlighet med gällande rätt. Rättsvetenskapsmannen ska också analysera innehållet i gällande rätt men på ett mer abstrakt och allmänt plan. Jfr Sandgren, 2015, s. 43.

¹⁷ För en fullständig redogörelse av Sandgrens ståndpunkt, se Sandgren, 2005, s. 648–656.

¹⁸ Jfr Olsen, 2004, s. 111 och Hellner, 2001, s. 22.

Utmärkande för den rättsdogmatiska metoden är att uttalanden om gällande rätt måste grundas på auktoritativa rättskällor. Enligt metoden har lagtext, annan bindande författning och prejudikat en given auktoritet. Till dessa auktoritativa rättskällor fogas sedan uttalanden i lagförarbeten och den juridiska litteraturen.¹⁹ Man kan därför skilja mellan rättskällor som kännetecknas av att de tillhandahåller auktoritativa skäl för hur en rättslig fråga ska besvaras och källor som tillhandahåller andra typer av skäl för hur samma fråga ska besvaras. Medan förarbeten med detta synsätt närmast kan sägas vara en auktoritativ rättskälla är rättsvetenskapens bäring som detta omdiskuterad.²⁰ En del menar att den juridiska litteraturen överhuvudtaget inte kan ses som en rättskälla, utan att den endast har bärighet genom tyngden i de argument som framställs.²¹ Andra menar att juridisk doktrin har en viss ställning som rättskälla, i den meningen att den påverkar rättstillämpningen, bland annat eftersom både lagstiftaren och domstolarna hänvisar till denna.²² Avseende styrelsens firmateckningsrätt har de auktoritativa rättskällorna, lagtext och prejudikat, inte gett mycket vägledning före 2005 års beslut. Av denna anledning ges juridisk doktrin ett förhållandevis stort utrymme i uppsatsen. Redogörelsen av tidigare rättsuppfattning i doktrinen används dels som jämförelsematerial, dels för att påvisa utvecklingslinjer.

Med praxis avses inte enbart prejudikat från HD. Även avgöranden från tingsrätterna och hovrätterna är att anse som praxis eftersom de i sig själva eller tillsammans med andra avgöranden ger uttryck för principiella bedömningar.²³ I viss utsträckning hänvisas i uppsatsen även till myndighetspraxis i form av beslut från JO. JO:s uttalanden är inte prejudikat i vanlig mening, men de har stor betydelse och följs ofta noggrant av myndigheterna.²⁴ I uppsatsen används underrättspraxis och

¹⁹ Korling och Zamboni, 2013, s. 32.

²⁰ Se bl.a. Korling och Zamboni, 2013, s. 28 och 33, Sandgren, 2005, s. 654 f., Olsen, 2004 s. 118 ff., Kleineman, 1994/95, s. 621–646.

²¹ Kleineman, 1994/95, s. 621.

²² Korling och Zamboni, 2013, s. 35 och Sandgren, 2005, s. 654.

²³ Bernitz m.fl., 2014, s. 134.

²⁴ Bernitz m.fl. 2014, s. 141.

myndighetspraxis främst som argumentationsstöd och för att identifiera och exemplifiera situationer som kan uppkomma. Viss reservation måste emellertid göras angående deras giltighet och bäring som rättskällor.²⁵

I uppsatsen undersöks om HD:s beslut i NJA 2005 s. 729 och NJA 2015 s. 312 är förenliga med förarbetsuttalandena till bestämmelsen om styrelsens firmateckningsrätt. De förarbetsuttalanden som då är av relevans står att finna i *prop. 1975:103 Aktiebolagslag m.m. Del A och B* samt *SOU 1941:9 Lagberedningens förslag till aktiebolagslag m.m.*

1.5 Forskningsläge

Styrelsens behörighet att binda bolaget är ett relativt väldokumenterat område inom aktiebolagsrätten. Många av de praktiska och principiella frågor som finns förborgade i regleringen behandlas i merparten av juridisk doktrin som rör aktiebolags rättshandlande. Regeln om styrelsens firmateckningsrätt har dock inte alltid åtskilts från andra regler som kan medföra att bolaget inte ska anses bundet av en rättshandling. I stora delar av den juridiska doktrinen behandlas bolagets bundenhet av rättshandlingar företagna av styrelsen endast som ett led i beskrivningen av 8 kap. 42 § ABL.

Det finns dock en del litteratur som avhandlar området. Det mest omfattande och djupgående verket är *Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten : Om aktiebolagets ställföreträdare och gränserna för deras representationsrätt*, av Ola Åhman. I avhandlingen behandlas bland annat rekvisiten till den dåvarande regleringen i 8 kap. 35 § ABL. Sedan Åhman skrev sin avhandling har detta område genomgått en utveckling och det finns ett behov av att fylla det tomrummet.

²⁵ Det är omdiskuterat huruvida underrättspraxis och myndighetspraxis ingår i rättskälleläran. Se Olsen, 2004 s. 118 f., Sandgren, 2005, s. 655 och Bernitz m.fl., 2014, s. 133 f.

Även lagkommentaren till ABL, *Aktiebolagslagen (2005:551) 8 kap. 35 §, Lexino*, av Erik Nerep, Johan Adestam och Per Samuelsson, ger en bred och grundlig kommentar till lagstiftning och praxis kring firmateckningsrätten. Dessutom har Daniel Stattin i boken *Om bolagsföreträdares befogenhetsöverskridande : En rättsekonomisk, rättsdogmatisk och komparativ studie av 8 kap. 42 § 2 st. 2 men. ABL*, tolkat HD:s beslut i NJA 2005 s. 729.

Även om Stattins och Åhmans avhandlingar till viss del berör samma område som förevarande uppsats, är utgångspunkterna för framställningarna olika. Åhmans syfte med sin avhandling är att undersöka förutsättningarna för att en rättshandling som en bolagsföreträdare har företagit inte ska gälla mot bolaget enligt regeln i nuvarande 8 kap. 42 § ABL.²⁶ Stattin behandlar effekten av att styrelsen eller verkställande direktör överträder bolagets verksamhetsföremål, föreskrifter i bolagsordningen eller anvisningar från högre bolagsorgan vid företagandet av en rättshandling.²⁷ Styrelsens firmateckningsrätt i 8 kap. 35 § första stycket ABL har i sin helhet, så vitt jag vet, inte tidigare behandlats i svensk doktrin.

1.6 Uppsatsens disposition

I uppsatsens inledande kapitel (kapitel 2) beskrivs vissa för uppsatsen viktiga begrepp. Den materiella framställningen har sin början i kapitel 3. Där beskrivs aktiebolagets organisation och gränserna mellan regeln om styrelsen firmateckningsrätt och de andra regler som kan medföra att bolaget undgår bundenhet av en rättshandling. Därefter återges förutsättningarna för att ett aktiebolag ska kunna rättshandla (kapitel 4). I detta kapitel presenteras dels den avtalsrättsliga förklaringen till rättshandlande, dels en teoretisk beskrivning av hur ett aktiebolag rättshandlar. I nästföljande kapitel (kapitel 5) presenteras reglerna om styrelsens beslutsfattande. Framställning om

²⁶ Se Åhman, 1997, s. 28.

²⁷ Se Stattin, 2007, s. 11.

ogiltiga styrelsebeslut (kapitel 5.3) syftar till att tjäna som underlag för den vidare diskussionen om huruvida det faktum att ett styrelsebeslut, genom vilket beslut om företagande av rättshandlingen fattats, visar sig vara ogiltigt påverkar bolagets bundenhet till följd av rättshandlingen. I kapitel 6 beskrivs de rättsliga förutsättningarna för styrelsens firmateckningsrätt i 8 kap. 35 § första stycket ABL och den avvikelse i rättsuppfattning som HD:s beslut i NJA 2005 s. 729 och NJA 2015 s. 312 har inneburit. Kapitlet avslutas med en presentation och analys av beslutsfattandereglernas eventuella påverkan på firmateckningsrätten samt betydelsen av bolagsföreskrifter om styrelsens beslutsfattande. Slutligen sammanfattas och analyseras de frågeställningar som presenterats ovan (kapitel 7).

2 Vissa terminologiska frågor

I 8 kap. 35 § första stycket ABL anges att styrelsen företräder bolaget och tecknar dess firma. I lagen uppställs en distinktion mellan å ena sidan *företrädarskap* och å andra sidan *firmateckningsrätt*. När styrelsen företar en rättshandling på förmögenhetsrättens område så tecknar den bolagets firma. När styrelsen för talan i bolagets namn i domstol eller inför andra myndigheter är det däremot frågan om företrädarskap.²⁸ Både beslutet i NJA 2005 s. 729 och beslutet i NJA 2015 s. 312 avser styrelsens rätt att företräda bolaget. Reglerna om företrädarskap och firmateckningsrätt överensstämmer emellertid med varandra och vad som sägs om styrelsens behörighet att företräda bolaget gäller även för firmateckningsrätten.²⁹

I uppsatsen avses med begreppet *rättshandling* förbindelse med tredje man på förmögenhetsrättens område. Det vill säga åtgärder som rör bolagets förhållande till utomstående, såsom slutande av avtal angående bland annat köp och hyra. Med uttrycket *rättshandlade* förstås själva ingåendet av rättshandlingen.³⁰

Det är att notera att termen *behörighet* i aktiebolagsrättsliga sammanhang både kan avse en i lag given rätt för bolagsorganen att fatta beslut, samt en i lag given rätt att binda bolaget.³¹ I NJA 2015 s. 312 anges att styrelsen är behörig att företräda bolaget om den representeras av en sådan majoritet som krävs för att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen. I detta sammanhang avses alltså med begreppet behörighet en rätt att binda bolaget.³²

²⁸ Se Åhman, 1997, s. 300.

²⁹ Se NJA 2012 s. 97 och prop. 2009/10:237 s. 110 ff.

³⁰ Kôersner, 1915, s. 7.

³¹ Rodhe och Skog, 2011, s. 187.

³² NJA 2015 s. 312.

3 Aktiebolagets organ

3.1 Kompetensfördelningen

I ett aktiebolag finns olika organ som ombesörjer olika funktioner.³³ De organ som typiskt sett finns är bolagsstämma, styrelse, verkställande direktör och revisor.³⁴ I privata aktiebolag kräver ABL endast att det finns en bolagsstämma och en styrelse.³⁵ Det är alltså frivilligt att utse en verkställande direktör och revisor.³⁶ I publika aktiebolag är detta däremot obligatoriskt.³⁷ I lagen uppställs en viktig skiljelinje mellan bolagsorganens förvaltningskompetens och deras representationskompetens. Med förvaltningskompetens avses rätten att fatta beslut för bolagets räkning och med representationskompetens avses behörighet att med bindande verkan företa rättshandlingar i bolagets namn.³⁸

Aktiebolagsrätten bygger på en hierarkisk uppdelning av förvaltningskompetensen mellan bolagsorganen, där bolagsstämman är det högsta beslutande organet.³⁹ I framförallt aktiebolag med en större ägarkrets måste ägarna delegera sin makt till någon som har möjlighet att fortlöpande fatta operativa beslut. Av denna anledning avsäger sig aktieägarna den omedelbara delaktigheten i bolagets förvaltning till styrelsen.⁴⁰ Ramen för styrelsens förvaltningskompetens framgår av 8 kap. 4 § ABL, där det anges att ”styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter”.⁴¹ Bestämmelsen, som är allmänt utformad, ger styrelsen en

³³ Tanken bakom aktiebolaget som associationsform är att organisera en samverkan där ägarna bidrar med kapital och generella instruktioner, medan företagsledningen ges ett självständigt operativt ansvar, se Sandström, 2015, s. 178.

³⁴ Stattin, 2007, s. 43.

³⁵ 7 kap. 1 § ABL och 8 kap. 1 § ABL.

³⁶ 8 kap. 27 § ABL och 9 kap. 1 § ABL. Det är styrelsen som avgör om det ska finnas en verkställande direktör.

³⁷ 8 kap. 50 § ABL och 9 kap. 1 § ABL.

³⁸ Bergström och Samuelsson, 2015, s. 90 och Sandström, 2015, s. 232.

³⁹ Se prop. 1975:103 s. 383.

⁴⁰ Bergström och Samuelsson, 2015, s. 73 f.

⁴¹ Se 8 kap. 4 § ABL.

vidsträckt kompetens att fatta beslut i bolagets angelägenheter. Omfattningen av förvaltningskompetensen begränsas i princip bara av stämmans exklusiva kompetens.⁴² Bolagsstämman kan förvisso i princip fatta beslut i alla frågor i enskilda beslutsärenden, även avseende sådant som inte uttryckligen faller under stämmans kompetens. Det får dock inte gå så långt att den aktiebolagsrättsliga funktionsfördelningen mellan bolagsorganen helt tappar sin betydelse.⁴³ Stämman kan inte heller fatta beslut om att styrelsens kompetens ska begränsas i förhållande till lagens regler.⁴⁴

I svensk rätt har bolagsstämman inte någon representationskompetens och saknar således möjlighet att företräda bolaget vid företagandet av rättshandlingar. Denna rätt tillkommer endast styrelsen, verkställande direktör och särskild firmatecknare, om sådan finns utsedd.⁴⁵ Dessa organ kan utöva ett legalt ställföreträdarskap motsvarande sin förvaltningskompetens.⁴⁶ I 8 kap. 35 § första stycket ABL anges att styrelsen är bolagets högsta verkställande organ.⁴⁷

⁴² Andersson, Johansson, Skog, 2016, kommentar till 8 kap. 4 §. Rättsföljden av att styrelsen handlar inom detta område är att rättshandlingen är ogiltig. Se prop. 1975:103 s. 383.

⁴³ Bergström och Samuelsson, 2015, s. 90.

⁴⁴ Prop. 1993/94:196 s. 121.

⁴⁵ Detta framgår indirekt av ordalydelsen i 8 kap. 35 och 37 §§ ABL. Behörighet att teckna bolagets firma kan även följa av avtalsrättens fullmaktregler. Detta är framför allt aktuellt vid vardagliga transaktioner som företas av anställda. Men fullmaktsrätten kan även ha betydelse för ledningsorganen. En enskild styrelseledamot kan vara behörig att företa en rättshandling antingen genom en skriftlig fullmakt eller genom att ledamoten har en särskild position som innebär ställningsfullmakt. Se vidare Sandström, 2015, s. 236 f.

⁴⁶ Bergström och Samuelsson, 2015, s. 91.

⁴⁷ Styrelsens firmateckningsrätt är vidare än dess behörighet att företa rättshandlingar. Detta eftersom styrelsens behörighet är begränsad av den legala funktionsfördelningen. Enligt ABL är styrelsen inte behörig att företräda bolaget beträffande legala stämмоåtgärder, men den har rätt att teckna bolagets firma även i dessa angelägenheter. Se Åhman, 1997, s. 302.

3.2 Förhållandet mellan 8 kap. 35 § ABL och 8 kap. 42 § ABL

Genom att styrelsen anförtros bolagets angelägenheter avhänder sig aktieägarna möjligheten att operativt delta i bolagets organisation och i den ekonomiska förvaltningen.⁴⁸ Att aktieägarna delegerar makt till styrelsen innebär, som vid alla uppdragsrelationer, en risk för uppdragsgivaren. För att förhindra att styrelsen använder sin vittgående behörighet att binda bolaget på ett för aktieägarna ogynnsamt sätt uppställer lagen regler som anger förutsättningarna för att en rättshandling ska vara bindande.⁴⁹ Dessa regler utgörs bland annat av regeln om styrelsens firmateckningsrätt, regler om behörighets- respektive befogenhetsgränser, regler om bolagets rättskapacitet och regler om tillsättning och valbarhet.⁵⁰ Mellan regeln om styrelsens firmateckningsrätt och reglerna om behörighet respektive befogenhet finns ett särskilt nära samband. Ofta har de båda rättsgrunderna därför sammanblandats.⁵¹

Regeln om styrelsens firmateckningsrätt anger vilka som har rätt att teckna bolagets firma samt formerna för denna rätt. Reglerna om styrelsen behörighet och befogenhet är däremot av betydelse för gränserna för styrelsen rätt att binda bolaget.⁵² Om styrelsen företar en rättshandling i bolagets namn är ABL:s huvudregel att bolaget är bundet av rättshandlingen. Från denna huvudregel stadgas i 8 kap. 42 § ABL vissa undantag då styrelsen överskridit sin behörighet eller befogenhet. Har tredje man varit i god tro, är bolaget dock i de flesta fall bundet av rättshandlingen, trots överträdelsen.⁵³

⁴⁸ Bergström och Samuelsson, 2015, s. 50.

⁴⁹ Bergström och Samuelsson, 2015, s. 73 f.

⁵⁰ Åhman, 1997, s. 227.

⁵¹ Åhman, 1997, s. 224.

⁵² Åhman, 1997, s. 296.

⁵³ Jfr 8 kap. 42 § ABL.

I det fall regeln om firmateckningsrätt i 8 kap. 35 § första stycket ABL har åsidosatts behöver bolaget inte tillämpa 8 kap. 42 § ABL för att undgå bundenhet. Eftersom 8 kap. 35 § första stycket ABL anger vilka som kan teckna bolagets firma och formerna för utövandet kan dessa regler sägas ligga i ett tidigare skede av avtalsslutet än reglerna om behörighet och befogenhet.⁵⁴ 8 kap. 42 § ABL fastställer nämligen rättsföljden av att den i 8 kap. 35 § ABL utpekade styrelsen överträder sin interna och externa kompetens. I det fall en rättshandling har företagits i bolagets namn av någon annan än styrelsen är bestämmelsen inte tillämplig, vilket också framgår av ordalydelsen.⁵⁵

Rättsföljderna av att styrelsen har överträtt sin behörighet eller åsidosatt regeln om firmateckningsrätt är i stora delar överensstämmande. I 8 kap. 42 § ABL anges uttryckligen verkan av ett kompetensöverskridande. Däremot ger lagen inte någon ledning avseende rättsföljden av att någon annan än styrelsen företar en rättshandling i bolagets namn. Det framgår inte heller i lagen vad som gäller när formerna för hur firmateckningsrätten ska utövas har åsidosatts. Om emellertid reglerna i 8 kap. 35 § första stycket ABL inte har iakttagits vid företagandet av en rättshandling, är bolaget inte bundet.⁵⁶

⁵⁴ Åhman, 1997, s. 296.

⁵⁵ Jfr prop. 2004/05:85 s. 312 där det sägs att huvudregeln i tidigare motsvarighet till 8 kap. 42 § ABL är att styrelsen binder bolaget när den rättshandlar i bolagets namn.

⁵⁶ Åhman, 1997, s. 354 f.

4 Bolagets rättshandlande

4.1 Inledning

Ett aktiebolag är en juridisk person. Innebörden av detta är att bolaget som sådant kan vara bärare av rättigheter och skyldigheter och föra talan inför domstol och andra myndigheter.⁵⁷ Ett aktiebolag kan emellertid inte agera på egen hand. Det krävs att ett bolagsorgan fattar beslut i bolagets namn och verkställer beslut för bolagets räkning.⁵⁸ Som redovisats ovan är styrelsen legal ställföreträdare och kan i denna egenskap binda bolaget i förhållande till tredje man.⁵⁹

För att få en bild av hur ett aktiebolag företar en rättshandling kommer i detta kapitel inledningsvis en rättshandling utifrån allmänna avtalsrättsliga principer mycket översiktligt att beskrivas. Detta efterföljs av ett avsnitt om hur ett aktiebolag teoretiskt sett rättshandlar. Den bolagsrättsliga beskrivningen av hur rättshandlande sker skiljer sig delvis från den avtalsrättsliga. När ett aktiebolag rättshandlar uppkommer det nämligen flera steg eller moment som måste beaktas. Syftet med detta kapitel är att, för den fortsatta framställningen, visa hur rättshandlande i aktiebolag traditionellt har uppfattats.

4.2 Att företa en rättshandling

Begreppet rättshandling beskrivs i obligationsrättskommitténs motiv som en viljeförklaring som har till syfte att grundlägga, förändra eller upphäva ett rättsförhållande på förmögenhetsrättsens område.⁶⁰ Vilka rekvisit som ska vara uppfyllda för att en viljeförklaring ska anses föreligga är en av

⁵⁷ Johansson, 2014, s. 72 och 2 kap 25 § första meningen ABL e contrario.

⁵⁸ Sandström, 2015, s. 25 samt Rodhe och Skog, 2011, s. 187.

⁵⁹ Jfr 8 kap 35 § ABL.

⁶⁰ Kôersner, 1915, s. 7.

avtalsrättens mest problematiska och omstridda frågeställningar.⁶¹ På grund av utrymmesbrist och syftet med denna uppsats kommer frågeställningen inte närmare att behandlas; här kommer enbart de grundläggande momenten mycket kort att presenteras.

Av förarbetsuttalandet kan konstateras att en rättshandling är en viljeförklaring och att en viljeförklaring är en ensidig handling.⁶² Traditionellt har definitionen av termen viljeförklaring ansetts avse att markera dels att det måste föreligga en vilja eller avsikt att framkalla en viss rättsverkan, dels att denna vilja måste kommuniceras genom att den som avger viljeförklaringen vidtar en åtgärd som är ägnad att ge motparten kännedom om rättshandlingen.⁶³ Avgörande enligt definitionen är alltså syftet med viljeförklaringen, inte uppnåendet av detta syfte.⁶⁴

Lagstiftaren tycks inte ha avsett någon begreppsmässig skillnad mellan en rättshandling och en viljeförklaring. Möjligen kan begreppet rättshandling användas i en något vidare betydelse som sammanfattning av de rättsfakta som utgör ett avtal. För att ett bindande avtal ska uppstå krävs nämligen två överensstämmande viljeförklaringar som båda uppfyller rättshandlingsrekvisiten.⁶⁵

4.3 Aktiebolagets rättshandlande i teorin

Förfarandet när ett aktiebolag rättshandlar inleds vanligtvis av att kompetent bolagsorgan fattar ett beslut om att företa en rättshandling. Detta beslut kan enligt den avtalsrättsliga dogmatiken sägas konstituera bolagets vilja eller

⁶¹ Lehrberg, 2006, s. 37.

⁶² Lehrberg, 2006, s. 36.

⁶³ Jfr 1 § AvtL, Ramberg och Ramberg, 2014, s. 74, Adlercreutz och Gorton, 2011, s. 24 f. samt Åhman, 1997, s. 339.

⁶⁴ Adlercreutz och Gorton, 2011, s. 25 och Kôdersner, 1915, s. 7.

⁶⁵ Adlercreutz och Gorton, 2011, s. 25.

avsikt att binda sig.⁶⁶ Efter mönster från tysk rätt kallar Åhman detta steg för bolagets viljebildning. Styrelsebeslutet är i sig en rättshandling, men en bolagsintern sådan. Att det är en intern rättshandling beror på att ett styrelsebeslut, förutom att vara ett uttryck för en vilja att åstadkomma en rättsverkan i förhållande till tredje man, ofta är bolagsintern kommunikation riktad enbart till aktörer inom bolaget. Det kan exempelvis röra sig om styrelsedirektiv om bolagets organisation eller om arbetet inom styrelsen. Tredje man kan därför inte grunda någon rätt enbart på beslutet.⁶⁷

Som framhållits ovan krävs, för att det ska föreligga en rättshandling, att viljan att binda sig kommuniceras till motparten. Det andra steget utgörs därför av att bolagets ställföreträdare företräder bolaget vid förbindelse med tredje man och genomför själva rättshandlandet. Detta steg kallar Åhman för viljeutförandet. Genom det andra steget blir bolaget bundet av rättshandlingen.⁶⁸

Uppdelningen av bolagets rättshandlingsförmåga i viljebildning respektive viljeutförande kan kritiserats för att vara onödigt teoretisk och ha ett begränsat förklaringsvärde.⁶⁹ Att skilja beslutet om att företa en rättshandling från själva rättshandlingen i sig kan emellertid motiveras av praktiska skäl. Eftersom beslutet är en intern rättshandling, kan det ha tillkommit på ett sätt som gör det överksamt, antingen i form av behörighetsöverträdelser eller att det överhuvudtaget inte kan uppfattas som ett styrelsebeslut.⁷⁰

⁶⁶ Åhman, 1997, s. 339. Eftersom styrelsen är ett kollegialt organ och styrelsebeslut därigenom är kollektiva rättshandlingar kan de enskilda styrelseledamöternas röstningsåtgärder ses som delrättshandlingar, jfr Åhman, 1997, s. 342.

⁶⁷ Åhman, 1997, s. 338 ff.

⁶⁸ Åhman, 1997, s. 339 f. och 342 f. jfr även SOU 1941:9 s. 298.

⁶⁹ Jfr Dotevall, 1998, s. 717 som kritiserar Åhmans uppdelning och ifrågasätter om det inte räcker med att konstatera att styrelsen är ett kollegialt organ.

⁷⁰ Stattin, 2007, s. 40 f.

4.4 Rättshandlingar genom styrelsen

Eftersom ett aktiebolag inte kan agera på egen hand måste en ställföreträdare företräda bolaget när det rättshandlar. När styrelsen företar en rättshandling ses det därför som bolagets eget handlande.⁷¹ Konstruktionen med ställföreträdare är dels en konsekvens av lagens utgångspunkt om hur rättshandlande sker i ett aktiebolag, dels en praktisk lösning av de problem som skulle uppstå om samtliga aktieägare gemensamt skulle företräda bolaget.⁷²

I 8 kap. 35 § första stycket ABL anges lagens huvudregel avseende firmateckningsrätten. Där stadgas att rätten att teckna bolagets firma tillfaller styrelsen.⁷³ Innebörden av firmateckningsrätten är att styrelsen såsom bolagets ställföreträdare är behörig att representera bolaget vid ingående av avtal och andra rättshandlingar.⁷⁴ Förutom att bestämmelsen pekar ut styrelsen som bolagets företrädare, har den även en annan viktig funktion, nämligen att ange hur den aktiebolagsrättsliga representationsmakten ska utövas.⁷⁵ Lagstiftningen utgår från styrelsen som ett kollegialt organ och firmateckningsrätten tillfaller därför styrelsen som kollektiv.⁷⁶ Detta innebär att en enskild styrelseledamot inte ensam är behörig att teckna bolagets firma. Styrelsen har endast rättshandlat när så många ledamöter har deltagit vid företagandet av rättshandlingen som krävs för att ett agerande från styrelsen ska vara för handen. För det fall det inte är styrelsen som företagit en rättshandling är bolaget inte bundet av den eftersom förutsättningarna i 8 kap. 35 § första stycket ABL inte är uppfyllda.⁷⁷

⁷¹ Jfr Stattin, 2012, s. 10 f.

⁷² Keisu och Stattin, 2009, s. 96.

⁷³ Andersson, Johansson, Skog, 2016, kommentar till 8 kap. 35 § ABL.

⁷⁴ Se prop. 1975:103 s. 380.

⁷⁵ Åhman, 1997, s. 298 och Samuelsson, 2001, s. 459.

⁷⁶ Samuelsson, 2001, s. 459.

⁷⁷ Åhman, 1997, s. 347 f.

Trots att bestämmelsen enligt sin ordalydelse anger att det är styrelsen som tecknar bolagets firma krävs inte att samtliga styrelseledamöter i förening företräder bolaget. I stället tillfaller firmateckningsrätten, enligt förarbetena till den äldre motsvarigheten till bestämmelsen, styrelsen som fungerande förvaltningsorgan.⁷⁸ I praxis har HD uttalat att med begreppet styrelse i 8 kap. 35 § första stycket ABL ska förstås ”en sådan majoritet som krävs för att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen”.⁷⁹

⁷⁸ Se SOU 1941:9 s. 336, SOU 1971:15 s. 214 och prop. 1975:103 s. 380.

⁷⁹ NJA 2015 s. 312, punkt 4, med referens till NJA 2005 s. 729. Se även Åhman, 1997 s. 350 samt Andersson, Johansson, Skog, 2016, kommentar till 8 kap. 35 §, som båda talar om ”beslutande styrelse”.

5 Beslutstadiet

5.1 Inledning

I följande uttalande av HD framgår att reglerna om styrelsens beslutsfattande har direkt betydelse för firmateckningsrätten.⁸⁰

”Enligt 8 kap. 35 § aktiebolagslagen (2005:551) företräds ett aktiebolag av styrelsen. Denna är behörig om den representeras av en sådan majoritet som krävs för att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen(...)”⁸¹

Inledningsvis i detta kapitel kommer därför reglerna om styrelsens beslutsfattande att presenteras. En av uppsatsens delfrågor är om brister vid beslutsfattandet kan inverka på styrelsens förmåga att binda bolaget. Avslutningsvis i detta kapitel kommer därför ogiltiga styrelsebeslut att behandlas.

5.2 Styrelsens beslutsfattande

Ett styrelsebeslut förutsätter för det första att ett styrelsesammanträde ägt rum. ABL innehåller inte några regler om formen för styrelsesammanträdet, utan ledamöterna kan i stor utsträckning själva välja hur sammanträdesrutinerna ska se ut.⁸² Lagens utgångspunkt är att styrelsen fattar sina beslut vid fysiska styrelsesammanträden. Om alla ledamöter är överens kan ett styrelsesammanträde även äga rum genom att ett protokoll cirkuleras mellan ledamöterna för samtligas underskrift. En sådan ordning kallas för beslut per capsulam.⁸³ ABL innehåller inte heller några formella

⁸⁰ Även i lagberedningens förslag till aktiebolagslag anges att reglerna om beslutförhet och röstmajoritet har betydelse för rättshandlingar som, på grund av beslutet, företas av bolagets ställföreträdare, se SOU 1941:9 s. 332.

⁸¹ NJA 2015 s. 312.

⁸² Nerep och Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 18 §.

⁸³ Eklund och Stattin, 2013, s. 242.

regler för hur kallelse till styrelsesammanträden ska ske. Samtliga ledamöter måste emellertid ha fått tillfälle att delta i ärendets beredning och ha fått ett tillfredsställande beslutsunderlag.⁸⁴ Men deltaganderätten är inte villkorslös. I särskilt brådskande fall kan beslut fattas även om samtliga styrelseledamöter inte kan närvara.⁸⁵ I dessa fall måste en avvägning ske mellan styrelseledamötens rätt att delta i ärendets beredning och bolagets intresse av att snabbt kunna fatta beslut.⁸⁶

Vidare krävs för att en bolagsstyrelse vederbörligen ska kunna fatta ett beslut att den uppnår kravet på beslutförhet. Styrelsen är enligt 8 kap. 21 § ABL beslutför om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter, eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen, är närvarande. Med begreppet ”hela antalet styrelseledamöter” avses det antal som ska finnas enligt bolagsordningen, eller om det där anges ett högsta och lägsta antal, ett antal inom detta intervall.⁸⁷ Trots att bestämmelsen enligt sin ordalydelse kräver att en viss andel av styrelseledamöterna ska vara närvarande, torde ett efterföljande godkännande av frånvarande styrelseledamöter kunna komplettera ett sammanträde vid vilket styrelsen inte varit beslutför.⁸⁸

Om inte bolagsordningen föreskriver annat, fattas beslut enligt 8 kap. 22 § ABL med enkel majoritet. Vid lika röstetal har styrelseordföranden utslagsröst.⁸⁹ Styrelseledamöter som är jäviga i frågor som ska behandlas vid ett visst sammanträde, ska i den delen inte anses vara närvarande.⁹⁰ Därför kommer jäviga styrelseledamöters röster inte heller att räknas vid prövningen av om majoritetskravet är uppfyllt. Huruvida styrelsen är

⁸⁴ Se 8 kap. 21 § andra stycket ABL. Det bör noteras att bestämmelsen om deltaganderätten och beslutsunderlag är straffsanktionerad enligt 30 kap. 1 § första stycket tredje punkten ABL.

⁸⁵ Jfr RH 1981:129, där hovrätten kom fram till att beslut kan fattas även då alla ledamöter inte kunde närvara, och detta stod klart redan vid kallelsetillfället.

⁸⁶ Bergström och Samuelsson, 2015, s. 86.

⁸⁷ Prop. 1975:103 s. 379.

⁸⁸ Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016 kommentar till 8 kap. 21 §. Detta kan även antas gälla vid tillämpningen av majoritetskravet.

⁸⁹ I bolagsordningen kan föreskrivas såväl lindrigare som strängare majoritetskrav.

⁹⁰ Se 8 kap. 21 § första stycket ABL.

beslutför och uppnår kravet på majoritet måste därför prövas vid varje enskilt beslut.⁹¹

Att styrelsen är undertalig medför emellertid inte att den eller de ledamöter som är kvar saknar möjlighet att fatta beslut.⁹² I det fall styrelsen inte är fulltalig måste dock de som röstar för ett beslut minst utgöra mer än en tredjedel av det sammanlagda antalet ordinarie styrelseledamöter.⁹³ Följande två exempel kan illustrera regleringen i 8 kap. 21 och 22 §§ ABL.

En styrelse som ska bestå av två ledamöter är beslutför om båda ledamöterna närvarar vid sammanträdet. Eftersom ordföranden har utslagsröst kan denne diktera beslutet och utgör ensam en sådan majoritet som kan fatta beslut.⁹⁴

En styrelse som ska bestå av tre ledamöter är beslutför om två ledamöter närvarar. Eftersom styrelsen inte är fulltalig krävs att de som röstar för beslutet minst utgör mer än en tredjedel av det sammanlagda antalet ordinarie ledamöter. Styrelseordföranden kan inte själv diktera beslutet eftersom utslagsrösten inte innebär att det blir ytterligare en person närvarande. Därför krävs att två ledamöter röstar för ett beslut för att majoritet ska uppnås.⁹⁵

5.3 Ogiltiga styrelsebeslut

5.3.1 Allmänt om ogiltiga styrelsebeslut

För att ett styrelsebeslut ska få avsedda rättsverkningar förutsätts att beslutet inte är behäftat med fel som medför att dess giltighet kan ifrågasättas.⁹⁶ ABL innehåller inte någon uttrycklig ogiltighetsbestämmelse angående

⁹¹ Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016 kommentar till 8 kap. 21 §.

⁹² Jfr NJA 2005 s. 729.

⁹³ Se 8 kap. 22 § ABL.

⁹⁴ Jfr 8 kap. 21 och 22 §§ ABL.

⁹⁵ Jfr 8 kap. 21 och 22 §§ ABL.

⁹⁶ Se nedan i uppsatsens kapitel 6.5.

styrelsebeslut. I juridisk doktrin anses emellertid ett beslut varigenom ABL eller bolagsordningen åsidosätts vara ogiltigt.⁹⁷ Stöd för detta går till viss del att finna i 8 kap. 41 § andra stycket ABL. Bestämmelsen stadgar att styrelsen inte får verkställa ett beslut av stämman eller annat bolagsorgan om beslutet strider mot ABL eller bolagsordningen. Detta har ansetts innebära att styrelsens egna beslut med samma innebörd är ogiltiga.⁹⁸ Möjligtvis kan ogiltighetssanktionen även utläsas genom ett så kallat systematiskt motsatsslut av regeln om klander av stämmobeslut i 7 kap. 50 och 51 §§ ABL. Avsaknaden av klandermöjlighet har ansetts innebära att alla styrelsebeslut fattade i strid med ABL eller bolagsordningen i sig är ogiltiga varför en klandermöjlighet inte är nödvändig.⁹⁹

Den fortsatta framställningen i detta kapitel syftar till att redovisa några situationer då styrelsebeslut kan vara ogiltiga. På grund av syftet med uppsatsen kommer framställningen i denna del uteslutande att ta sikte på ogiltighetsgrunder som kan påverka styrelsens firmateckningsrätt. Fokus kommer därför att vara på brister i reglerna om beslutsfattande och inte avseende vissa typer av beslut. I uppsatsens kapitel 6 och 7 analyseras om förekomsten av ogiltighet påverkar firmateckningsrätten.

5.3.2 Överträdelse av reglerna om styrelsens beslutförhet och majoritetskravet

I den juridiska litteraturen tycks enighet råda om att ett styrelsebeslut är ogiltigt om reglerna om beslutförhet och majoritet åsidosätts.¹⁰⁰ I detta

⁹⁷ Jfr bl.a. Johansson, 2014, s. 207, Kedner och Roos, 1995, s. 252, Åhman, 1997, s. 741, och Samuelsson, 2001, s. 469.

⁹⁸ Se Åhman, 1997, s. 741 och Ohlson, 2012, s. 129.

⁹⁹ Åhman, 1997, s. 742. Samuelsson m.fl. menar att lydnessplikten i 8 kap. 41 § andra stycket ABL inte omfattar styrelsebeslut som brister i de formella kraven som framgår av 8 kap. 21 § andra stycket ABL. De menar att en bestämmelse om ogiltighet, av rättssäkerhetsskäl, bör ha uttryckligt lagstöd. Se Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016 kommentar till 8 kap. 21 §.

¹⁰⁰ Jfr bl.a. Johansson, 2014, s. 207, Kedner och Roos, 1995, s. 252, Åhman, 1997, s. 741, Samuelsson, 2001, s. 469 samt Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 21 §.

sammanhang innebär ogiltighet att något beslut inte föreligger och att det således inte finns något att verkställa.¹⁰¹

Frågan om verkan av ett beslut som tillkommit utan att beslutförhetsreglerna har iakttagits berörs i ett äldre rättsfall, NJA 1928 s. 433. Omständigheterna i målet var i korthet följande. Bolagsordningen föreskrev att styrelsen skulle bestå av tre styrelseledamöter och en suppleant. Vid det aktuella styrelsesammanträdet hade två ledamöter närvarat och en tredje, som var jävig i frågan, justerat beslutet. Bolagsordningen innehöll inte några föreskrifter om styrelsens beslutförhet, varför huvudregeln i den dåvarande aktiebolagslagen tillämpades. Denna förutsatte en fulltalig styrelse för beslutförhet. HD fann att styrelsen inte kunde fatta ett bindande beslut om inte tre ojäviga styrelseledamöter deltagit eller kallats att delta i ärendets beredning. Den jäviga styrelseledamotens närvaro innebar därför att styrelsen inte var beslutför och således inte kunde fatta beslut med bindande verkan för bolaget.¹⁰²

I den juridiska litteraturen går meningarna isär om brister i de förutsättningar som anges i 8 kap. 21 § andra stycket ABL leder till att beslutet blir ogiltigt. Kedner och Ross uttalar entydigt att ett beslut är ogiltigt om det inte tillkommit på rätt sätt.¹⁰³ Även Åhman anser att alla styrelsebeslut som strider mot ABL eller bolagsordningen är ogiltiga.¹⁰⁴ Samuelsson företräder en annan ståndpunkt och menar att formella brister i styrelsebeslut inte leder till ogiltighet. Slutsatsen motiveras av att de krav på rättssäkerhet och effektivitet som ställs på aktiebolag i näringslivet samt av att den öppna formuleringen i 8 kap. 21 § andra stycket ABL¹⁰⁵ knappast kan aktualisera ogiltighet.¹⁰⁶ Vidare skulle det, enligt Samuelsson, inte vara

¹⁰¹ Samuelsson, 2001, s. 469.

¹⁰² Se NJA 1928 s. 433.

¹⁰³ Kedner och Roos, 1995, s. 252

¹⁰⁴ Åhman, 1997, s. 741. Även Johansson menar att ett beslut är ogiltigt om en styrelseledamot inte kallats att delta till sammanträdet, se Johansson, 2014, s. 207.

¹⁰⁵ ”såvitt möjligt” och ”tillfredsställande”

¹⁰⁶ Se Samuelsson, 2001, s. 471 f.

meningsfullt med en sådan rättsverkan eftersom en enskild ledamot inte kan göra gällande ogiltighet.¹⁰⁷

5.3.3 Jävig styrelseledamot har deltagit i beslutet

I 8 kap. 23 § ABL anges att en styrelseledamot inte får handlägga frågor där det föreligger en intressekonflikt mellan styrelseledamoten och bolaget.¹⁰⁸ Med uttrycket ”handlägga” avses dels att styrelseledamoten inte får delta i beslutet av den fråga som framkallat jävet, dels att denne är förhindrad att delta i beredningen och handläggningen av frågan eller vid styrelsens diskussion. Vidare får den jäviga styrelseledamoten inte delta vid verkställigheten av beslutet.¹⁰⁹ Syftet med jävsregeln är att skydda bolagets och aktieägarnas gemensamma intressen genom att förhindra att en styrelseledamot bereder sig egen fördel på bolagets bekostnad.¹¹⁰

I vilka fall ett styrelsebeslut som fattats efter handläggning av en jävig styrelseledamot ska anses vara ogiltigt, är omdiskuterat i den juridiska litteraturen. Meningarna går isär om huruvida ett styrelsebeslut automatiskt blir ogiltigt om en jävig styrelseledamot har deltagit i handläggningen eller om det krävs att den jäviga ledamoten påverkat styrelsens beslutförhet om denne betecknas om frånvarande.¹¹¹

Enligt Nerep är det tillräckligt för ogiltighet att den jäviga styrelseledamoten deltagit vid handläggningen, oavsett om denne haft möjlighet att påverka beslutet genom att rösta.¹¹² På annat håll har framförts att styrelsebeslutet endast blir ogiltigt om den jäviga styrelseledamotens deltagande eller närvaro har påverkat beslutets innehåll.¹¹³ Majoriteten inom doktrinen är av

¹⁰⁷ Bergström och Samuelsson, 2015, s. 87.

¹⁰⁸ Se 8 kap. 23 § ABL.

¹⁰⁹ Se prop. 1997/98:99 s. 95.

¹¹⁰ Se NJA 1981 s. 1117 samt Rodhe och Skog, 2011, s. 223.

¹¹¹ Se bl.a. Rodhe och Skog, 2011 s. 222 f, Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 23 §, Samuelsson, 2001, s. 459 samt Johansson, 2014, s. 133 ff.

¹¹² Nerep, 2003, s. 267 f.

¹¹³ Johansson och Pehrson, 1993/94, s. 433 samt Dotevall, 2008, s. 161.

uppfattningen att ett styrelsebeslut inte automatiskt blir ogiltigt om en jävig styrelseledamot har deltagit i handläggningen.¹¹⁴ Förutsatt att styrelsen uppfyller kravet på beslutförhet om den jäviga ledamoten betecknas som frånvarande, är beslutet giltigt. Denna åsikt motiveras av rättssäkerhets- och effektivitetsskäl, samt av att det ligger i linje med den kausalitetsprincip som gäller vid formella brister i klanderbara bolagsstämmobeslut.¹¹⁵ Enligt kausalitetsprincipen måste ett fel ha varit av betydelse för beslutets tillkomst eller utformning. Om felet inte har påverkat utgången av beslutet ska det betraktas som giltigt och verkställbart.¹¹⁶ Principen har även befästs i praxis avseende stämmobeslut genom rättsfallet NJA 1936 s. 684.¹¹⁷ En motsvarande regel har i litteraturen ansetts gälla för styrelsebeslut.¹¹⁸

Någon exakt gräns för när ogiltighet inträder går inte med exakthet att fastställa. Klart är emellertid att om styrelsen inte uppnår kravet på beslutförhet eller majoritet, om den jäviga ledamoten betecknas som frånvarande, är beslutet ogiltigt.¹¹⁹ Enligt uppsatsförfattaren går det att ifrågasätta de grunder som Nereps bygger sitt resonemang på. Hans argument bygger på antagandet att en jävig styrelseledamot genom sin närvaro i överläggningen kan påverka övriga styrelseledamöter i en viss riktning.¹²⁰ Vilka skälen för antagandet är, lämnar han dock obesvarade. Vidare talar utgången i det ovan refererade rättsfallet, NJA 1928 s. 433, för att de formella bristerna måste ha inverkat på beslutet för att ogiltighet ska

¹¹⁴ Se Rodhe och Skog, 2011 s. 222 f, Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 23 §, Samuelsson, 2001, s. 459 samt Johansson, 2014, s. 133.

¹¹⁵ Se Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 23 § och Samuelsson, 2001, s. 459.

¹¹⁶ Nerep, 2003, s. 352.

¹¹⁷ I målet hade bolagsstämman i Aktiebolaget Pama fattat ett beslut om en uppgörelse med ett annat aktiebolag. Under överläggningen, men inte vid beslutsfattandet, tilläts en jävig aktieägare delta. Den jäviga aktieägaren ägde närmare hälften av aktierna i det andra bolaget men endast cirka en procent av aktierna i Pama. HD fann att aktieägaren inte borde ha tillåtits delta vid överläggningen, men att det saknades anledning att ogiltigförklara beslutet, eftersom det mot bakgrund av aktieägarens låga aktieinnehav saknades anledning att anta att jävet haft någon inverkan på beslutet.

¹¹⁸ Jfr Nerep, Adestam Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 23 § och Johansson och Pehrson, 1993/94, s. 430.

¹¹⁹ Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 23 §.

¹²⁰ Nerep, 2003, s. 267 f.

aktualiseras.¹²¹ Av domskälen går nämligen att dra slutsatsen att beslutet hade kunnat vara giltigt om två ojäviga ledamöter ensamt fattat beslutet, under förutsättning att suppleanten deltagit eller i vart fall kallats att delta i ärendets beredning.¹²²

¹²¹ Se NJA 1928 s. 433 och Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 23 §.

¹²² Jfr NJA 1928 s. 433.

6 Verställighetsstadiet

6.1 Inledning

Bestämmelsen om styrelsens firmateckningsrätt i 8 kap. 35 § första stycket ABL kan tyckas tämligen tydlig och enkel. Men den medför en del praktiska tillämpningssvårigheter som skapar osäkerhet för den tredje man som rättshandlar med bolaget, i det fall bolaget företräds av en styrelsemajoritet och inte styrelsen i sin helhet. För att förstå problematiken krävs en förståelse för hur firmateckningsrätten historiskt har uppfattats i rättsvetenskapen. Inledningsvis kommer därför rättsuppfattningen före 2005 att presenteras. Som läsaren kommer att se tycks HD ha ändrat denna uppfattning genom beslutet i NJA 2005 s. 729. I kapitlets avslutande delar behandlas om förändringen i rättsläget har påverkat huruvida brister vid beslutsfattandet ska påverka firmateckningsrätten.

6.2 Uppfattning i rättsvetenskapen innan 2005

Enligt huvudregeln i 1895 års aktiebolagslag tillföll firmateckningsrätten samtliga styrelseledamöter i förening.¹²³ Detta ändrades 1910 till att avse beslut för styrelse.¹²⁴ Sedan 1944 års aktiebolagslag har det varken krävts att bolagets firma tecknats av samtliga styrelseledamöter i förening eller ens av beslutfört antal.¹²⁵ I stället har beslutande antal styrelseledamöter ansetts utgöra en sådan majoritet som kan teckna bolagets firma.¹²⁶ Tongivande för uppfattningen i rättsvetenskapen har särskilt följande uttalande ur motiven till 1975 års aktiebolagslag varit:

¹²³ 42 § 1895 års aktiebolagslag.

¹²⁴ 58 § 1910 års aktiebolagslag.

¹²⁵ Jfr SOU 1941:9 s. 336.

¹²⁶ Prop. 1975:103 s. 380 samt SOU 1971:15 s. 214.

”Med styrelsen förstås beslutande styrelse, dvs. om styrelsen fattar ett majoritetsbeslut om ingående av avtal för bolaget, kan majoriteten också representera bolaget när avtalet ingås”.¹²⁷

I den juridiska doktrinen har förarbetsuttalandet ansetts innebära att styrelsen har rättshandlat då den representeras av den beslutande majoriteten i en styrelse som varit beslutför.¹²⁸ Med detta avses den majoritet av styrelseledamöter som varit med och fattat beslutet om att företa rättshandlingen.¹²⁹

Det har alltså ansetts vara en nödvändig förutsättning för firmateckningsrätten att styrelsen fattat ett beslut med innebörd att företa en rättshandling.¹³⁰ Som nämnts tidigare är utgångspunkten att styrelsen fattar beslut vid sammanträden. Från denna princip finns två undantag, dels när styrelsen fattar beslut per capsulam, dels när styrelsen endast består av en ledamot.¹³¹ Om något sammanträde inte hållits eller skett per capsulam har de rättshandlande styrelseledamöterna inte ansetts uppfylla kraven i 8 kap. 35 § första stycket ABL. Vidare har det ansetts vara nödvändigt att styrelsen vid beslutsfattandet uppfyllde kraven på beslutförhet och röstmajoritet.¹³² Om det förelåg brister i dessa krav ansågs även det innebära att någon firmateckningsrätt inte förelåg och att bolaget inte var bundet av en företagen rättshandlingen.¹³³ Huruvida de rättshandlande styrelseledamöterna verkligen utgjorde de beslutande styrelseledamöterna i en beslutför styrelse var det upp till tredje man att förvissa sig om.¹³⁴

Regeln om hur aktiebolag träder i förbindelse med utomstående har alltså ansetts vara uppbyggda utifrån principen om internt beslutsfattande och

¹²⁷ Prop. 1975:103 s. 380.

¹²⁸ Åhman, 1997, s. 351.

¹²⁹ Prop. 1975:103 s. 380.

¹³⁰ Stattin, 2007, s. 45 och Åhman, 1997, s. 354 f.

¹³¹ Se uppsatsens kapitel 4.3.

¹³² Stattin, 2007, s. 45 och Åhman, 1997, s. 354 f.

¹³³ Åhman, 1997, s. 354.

¹³⁴ Se Åhman, 1997, s. 965 och Kedner och Roos, 1995, s. 256.

externt verkställande av rättshandlingar.¹³⁵ Denna princip kan sägas bygga dels på den avtalsrättsliga förklaringen till rättshandlande, dels på uppfattningen om styrelsen som ett kollegialt organ som fattar beslut vid sammanträden. För firmateckningsrätt har det krävts att bolaget manifesterat sin rättshandlingsvilja genom att först fatta ett beslut.¹³⁶

Förutom det ovan citerade förarbetsuttalandet, går det att finna stöd för denna uppfattning även på andra ställen i äldre förarbeten. Bland annat har det uttalats att för det fall samtliga styrelseledamöter inte gemensamt rättshandlar, bör tredje man kontrollera styrelseprotokollet.¹³⁷ Om tredje man förväntas kontrollera protokollet är det rimligt att anta att lagstiftaren utgått från att det skett ett sammanträde vid vilket det förts ett protokoll.

6.3 Rättsutvecklingen efter 2005

I NJA 2005 s. 729 fattade HD ett beslut som var oförenligt med den rådande föreställningen om styrelsens firmateckningsrätt. I beslutet kom domstolen fram till att om en styrelse består av två ledamöter, varav den ena är styrelseordförande, är denne redan på grund av sin utslagsröst, behörig att företräda bolaget.¹³⁸

Omständigheterna i målet var i korthet följande. Bolagsordningen i ett aktiebolag föreskrev att styrelsen skulle bestå av två styrelseledamöter och en suppleant. Efter att tingsrätten försatt bolaget i konkurs överklagades beslutet av styrelsens ordförande. Vid tiden för konkursbeslutet fanns endast en styrelseledamot och en suppleant i bolaget. Hovrätten avvisade överklagandet med hänvisning till att styrelseordföranden inte styrkt sin behörighet att ensam företräda bolaget. Bolaget överklagade beslutet till

¹³⁵ Stattin, 2007, s. 41 f.

¹³⁶ Stattin, 2007, s. 45.

¹³⁷ Se SOU 1941:9 s. 336.

¹³⁸ NJA 2005 s. 729. Reglerna om företräderskap och firmateckningsrätt överensstämmer med varandra och vad som sägs om styrelsens behörighet att företräda bolaget gäller även för firmateckningsrätten, Se NJA 2012 s. 97 och prop. 2009/10:237 s. 110 ff.

Högsta domstolen och gjorde där gällande att styrelseordföranden i egenskap av den enda kvarvarande styrelseledamoten borde ha rätt att företräda bolaget.¹³⁹

Högsta domstolen anförde följande.

”I 8 kap. 29 § aktiebolagslagen (1975:1385) föreskrivs att styrelsen företräder bolaget och tecknar dess firma. Vad som i detta sammanhang närmare avses med styrelsen framgår inte av ordalydelsen. I motiven till lagen uttalas emellertid att ’med styrelsen förstås beslutande styrelse, dvs. om styrelsen fattar ett majoritetsbeslut om ingående av avtal för bolaget, kan majoriteten också representera bolaget när avtalet ingås’ (prop. 1975:103 s. 380).

Enligt 8 kap. 18 § aktiebolagslagen är en styrelse beslutför om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande. Som styrelsens beslut gäller enligt 19 § samma kapitel som huvudregel den mening som mer än hälften av de närvarande röstar för vid sammanträdet eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

...

Av registerutdrag från Bolagsverket (...) framgick att styrelsen för [bolaget] skulle bestå av två ledamöter och en suppleant, att styrelsen emellertid vid överklagandet bestod endast av en ordinarie ledamot och en suppleant samt att [ledamoten] förutom att vara ledamot av styrelsen var dennas ordförande. För styrelsebeslut fordrades i enlighet härmed såväl den ordinarie ledamotens som den inträdande suppleantens närvaro, men [ledamoten] hade utslagsröst. Redan på grund härav skall [ledamoten] anses ha varit behörig att företräda bolaget.”¹⁴⁰

Det första som bör noteras är att HD konstaterar att för beslutförhet förutsätts både ordförandens och suppleantens närvaro. Samtidigt framgår det av handlingarna att något styrelsesammanträde aldrig avhölls i bolaget. Beslutet tycks av denna anledning gå emot uppfattningen om styrelsen som ett kollegialt organ som fattar beslut vid sammanträden. I stället är det tillräckligt att styrelsen består av en sådan majoritet som krävs för att styrelsen skulle kunna uppnå kravet på beslutförhet, om ett sammanträde hållits.¹⁴¹ Eftersom styrelseordföranden i praktiken hade kunnat diktera ett

¹³⁹ NJA 2005 s. 729.

¹⁴⁰ NJA 2005 s. 729.

¹⁴¹ Se förutsättningarna för detta i 8 kap. 21 § ABL.

beslut vid ett sådant sammanträde, utgör han ensam en sådan majoritet som kan fatta beslut om ingående av avtal och han kan därför företräda bolaget och teckna dess firma.¹⁴²

HD:s uttalande om att styrelseordföranden under alla omständigheter hade kunnat diktera beslut vid ett styrelsesammanträde torde därför innebära att något sammanträde inte behöver hållas.¹⁴³ Att styrelsen är undertalig medför inte att de som är kvar i styrelsen saknar möjlighet att fatta beslut och företräda bolaget. Så länge de kvarvarande styrelseledamöterna kan fatta beslut och bilda majoritet för ett beslut enligt reglerna i 8 kap. 21 och 22 §§ ABL, är de behöriga att företräda bolaget.

Skillnaden mellan HD:s ställningstagande och den tidigare föreställningen om styrelsen firmateckningsrätt syns tydligt vid en jämförelse mellan revisionssekreterarens betänkande och HD:s domskäl.

Revisionssekreteraren anförde följande.

”Av 8 kap. 29 § aktiebolagslagen framgår att styrelsen företräder bolaget och tecknar dess firma. Med styrelsen avses i detta sammanhang en beslutande styrelse enligt aktiebolagslagens regler (se Andersson m.fl., Aktiebolagslagen - En kommentar Del I, s. 8:60). Enligt 8 kap. 18 § aktiebolagslagen är en styrelse beslutför om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande. Mot bakgrund av det nu anförda saknar [ledamoten] behörighet att ensam företräda bolaget i egenskap av en av två styrelseledamöter.”

Revisionssekreteraren slutsats var att ordföranden inte ensam kunde företräda bolaget eftersom något sammanträde där styrelsen uppfyllde kravet på beslutförhet aldrig hållits. Revisionssekreteraren tycks alltså mena att det måste föreligga ett beslut för att styrelsen ska kunna rättshandla.

För att illustrera innebörden av HD:s beslut i NJA 2005 s. 729 kan myndighetspraxis från Justitieombudsmännens ämbetsberättelse används

¹⁴² Se förutsättningarna för detta i 8 kap. 22 § ABL.

¹⁴³ I målet påstods inte att något sammanträde hade hållits eller inkallats, jfr Stattin, 2007, s. 45.

som jämförelsematerial. I ett mål från Värmlands tingsrätt fann domstolen att en ensam styrelseledamot, i en styrelse som skulle bestå av fyra ledamöter, var behörig att företräda bolaget vid en konkursansökan.¹⁴⁴ Efter en anmälan om klagomål mot beslutet gjorde JO en annan bedömning och uttalade att styrelsen i sin dåvarande sammansättning inte var behörig att företräda bolaget och att tingsrätten inte borde ha bifallit konkursansökan.¹⁴⁵

Omständigheterna var i korthet följande. Enligt bolagsordningen tecknades bolagets firma av styrelsen, som skulle bestå av fyra ledamöter. Till konkursansökan, som var undertecknad av en ensam ledamot, var fogat två likalydande protokoll vilka var för sig var undertecknade av två olika ledamöter. Enligt protokollet hade de båda ledamöterna närvarat vid sammanträdet samt fattat beslutet att ansöka om att bolaget skulle försättas i konkurs. Styrelsens ordförande och ytterligare en ledamot hade innan detta sammanträde gjort en anmälan om utträde ur styrelsen till Bolagsverket. Ordförandens anmälan om utträde hade emellertid inte registrerats än.¹⁴⁶

Rådmannen anförde i det yttrande som JO begärde in att tingsrätten funnit att den omständigheten att styrelsen inte var fulltalig saknade betydelse vid den vidare prövningen av behörigheten för styrelseledamoten. För detta ställningstagande hänvisade han bland annat till NJA 2005 s. 729. Med anledning av det utträde ur bolagets styrelse som anmälts men ännu inte registrerats, utgick tingsrätten från att styrelsen bestod av två ledamöter. Eftersom ett styrelsemöte kan ske per capsulam fann tingsrätten att det inte fanns anledning att ifrågasätta styrelsens beslutförhet eller huruvida majoritetskravet var uppfyllt.¹⁴⁷

JO gjorde bedömningen att styrelsen i sin dåvarande sammansättning inte var behörig att företräda bolaget. JO anförde att minst tre styrelseledamöter

¹⁴⁴ Värmlands tingsrätt, K 5174-07, 2007-12-11.

¹⁴⁵ 2010/11:JO1, Dnr 1273-2008, s. 48.

¹⁴⁶ 2010/11:JO1, Dnr 1273-2008, s. 45 ff.

¹⁴⁷ 2010/11:JO1, Dnr 1273-2008, s. 45 f.

skulle närvarat vid sammanträdet för att styrelsen skulle varit beslutför.¹⁴⁸ Att styrelsen vid tidpunkten för konkursansökan endast bestod av två ledamöter innebar att styrelsen saknade möjlighet att företräda bolaget.¹⁴⁹

I NJA 2005 s. 729 konstaterade HD att styrelsen är behörig att företräda bolaget och teckna dess firma om den består av en sådan majoritet som kan fatta ett beslut. I det aktuella fallet skulle bolagets styrelse, enligt bolagsordningen, bestå av fyra ledamöter. De kvarvarande två ledamöter utgjorde mer än en tredjedel av det fulla antalet styrelseledamöter, och kunde därför uppnå lagens huvudregel om röstmajoritet.¹⁵⁰ Däremot hade de två ledamöterna inte kunnat utgöra beslutförtantal om ett sammanträde hade hållits. Enligt 8 kap. 21 § ABL förutsätts mer än hälften av det fulla antalet ledamöter vara närvarande för beslutförhet. För att styrelsen i det aktuella fallet skulle kunna uppnå detta krav, hade det alltså krävts att minst tre ledamöter hade kunnat närvara vid ett sammanträde.¹⁵¹ Eftersom ordföranden och ytterligare en ledamot hade utträtt ur styrelsen kunde den inte uppnå detta krav.

JO:s beslut förtydligar därför att styrelsen vid tidpunkten för en viss rättshandling måste bestå av så många ledamöter som krävs för att den ska vara beslutför. Om så inte är fallet är kraven i 8 kap. 35 § första stycket ABL inte uppfyllda. Däremot tycks det inte som att något sammanträde faktiskt måste hållas.

HD:s beslut i NJA 2005 s. 729 har i den rättsvetenskapliga litteraturen kritiserats för att vara oförenligt med reglerna om styrelsebeslut och därför vara av ringa prejudikatvärde.¹⁵² Det är i och för sig korrekt att beslutet innebär ett avsteg från den uppfattning som företrätts av bland annat Stattin och Åhman, och som vinner visst stöd i förarbetsuttalanden.¹⁵³ Uttalandet av

¹⁴⁸ JO hänvisar till 8 kap. 21 § ABL.

¹⁴⁹ 2010/11:JO1, Dnr 1273-2008, s. 48.

¹⁵⁰ Jfr 8 kap. 22 § ABL.

¹⁵¹ Jfr 8 kap. 21 § ABL.

¹⁵² Se Stattin, 2007, s. 47.

¹⁵³ Se bl.a. prop. 1975:103 s. 380 och SOU 1941:9 s. 336.

innebörd att "[m]ed styrelsen förstås beslutande styrelse, dvs. om styrelsen fattar ett majoritetsbeslut om ingående av avtal för bolaget, kan majoriteten också representera bolaget när avtalet ingås",¹⁵⁴ indikerar att styrelsen måste fatta ett beslut. I NJA 2015 s. 312 bekräftade emellertid HD det som sagts i NJA 2005 s. 729.¹⁵⁵ Domstolen fann, mot bakgrund av att bolagsordningen föreskrev att styrelsen kunde bestå av en styrelseledamot, att det inte inverkar på styrelsens behörighet att lagens eller bolagsordningens krav på styrelsesuppleanter inte är uppfyllda.

Omständigheterna i målet var följande. Efter en ansökan av bolaget försatte tingsrätten bolaget i konkurs. I anslutning till konkursansökan utträdde samtliga ledamöter ur styrelsen utom en. Någon suppleant fanns inte utsedd och bolagsordningen föreskrev heller inte att det skulle finnas någon. Den kvarvarande styrelseledamoten överklagade konkursbeslutet. Med hänvisning till att bolaget saknade behörig styrelse och att den kvarvarande styrelseledamoten saknade rätt att företräda bolaget avvisade hovrätten överklagandet.

Högsta domstolen anförde följande.

"Enligt 8 kap. 35 § aktiebolagslagen (2005:551) företräds ett aktiebolag av styrelsen. Denna är behörig om den representeras av en sådan majoritet som krävs för att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen (jfr beträffande överklagande NJA 2005 s. 729).

(...)

Att styrelsen är undertalig innebär inte att den eller de som är kvar i styrelsen saknar möjlighet att fatta beslut och företräda bolaget (jfr NJA 2005 s. 729). Så länge den eller de som är kvar i styrelsen enligt 8 kap. 21 och 22 §§ aktiebolagslagen och bolagsordningen kan fatta beslut och bilda majoritet för ett beslut är den eller de kvarvarande behöriga att företräda bolaget."

HD kom alltså fram till att styrelsen är behörig att företräda bolaget och att teckna dess firma om den representeras av en sådan majoritet som krävs för

¹⁵⁴ Prop. 1975:103 s. 380.

¹⁵⁵ Se NJA 2015 s. 312.

att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen.¹⁵⁶ Vidare konstaterade domstolen att det inte inverkar på styrelsens behörighet att den inte uppfyller lagens eller bolagsordningens krav på styrelsesuppleant.¹⁵⁷ Enligt 8 kap. 3 § ABL ska i privata aktiebolag, som har färre än tre ledamöter, minst en suppleant finnas.¹⁵⁸ I målet fanns inte någon suppleant utsedd och var heller inte föreskriven i bolagsordningen. Enligt hovrätten innebar detta att styrelsen saknade behörighet att företräda bolaget. HD konstaterade att detta inte ska inverka på styrelsens behörighet att företräda bolaget.¹⁵⁹ Ett av motiven bakom införandet av kravet på suppleant var att förhindra att bolaget inte skulle kunna företrädas. Det skulle därför strida mot syftet med regeln att avsaknaden av suppleant skulle medföra att styrelsen var obehörig.¹⁶⁰

6.4 Effekten av nyare praxis

Trots att 8 kap. 35 § första stycket ABL enligt sin ordalydelse föreskriver att firmateckningsrätten tillfaller styrelsen krävs inte att samtliga styrelseledamöter i förening rättshandlar för bolaget.¹⁶¹ Styrelsen är i stället behörig att företa en rättshandling om den representeras av en sådan majoritet som krävs för att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen.¹⁶² Eftersom lagen inte förutsätter att en fulltalig styrelse närvarar vid sammanträden eller att samtliga styrelseledamöter röstar för ett beslut, krävs inte heller att bolagets firma tecknas av en fulltalig styrelse. Det krävs inte heller att firma tecknas av en beslutför styrelse eftersom den majoritet som rösta för ett beslut kan vara färre än detta.¹⁶³ Av detta följer att en beslutför styrelse enligt 8 kap. 21 § ABL alltid är behörig att teckna

¹⁵⁶ Jfr p. 4 i NJA 2015 s. 312.

¹⁵⁷ Jfr p. 9 i NJA 2015 s. 312.

¹⁵⁸ Jfr 8 kap. 3 § ABL.

¹⁵⁹ Jfr p. 10 i NJA 2015 s. 312.

¹⁶⁰ Jfr p. 9 i NJA 2015 s. 312.

¹⁶¹ Jfr SOU 1941:9 s. 336.

¹⁶² NJA 2015 s. 312.

¹⁶³ Se de två exemplen i uppsatsens kapitel 5.2. Att lagstiftaren valt denna ordning motiveras av att de ledamöter som röstat mot ett beslut inte ska kunna omöjliggöra verkställigheten av det, jfr SOU 1941:9 s. 336.

bolagets firma och att en styrelse som rättshandlar enligt 8 kap. 35 § första stycket ABL alltid kommer att utgöra minst en tredjedel av det fulla antalet styrelseledamöter.¹⁶⁴

En fråga som tidigare uppkom i samband med styrelsens firmateckningsrätt var om den majoritet som fattat beslutet om att företa en rättshandling tvunget skulle vara identisk med den majoritet som företrädde bolaget vid tecknandet av dess firma. I äldre motiv till bestämmelsen tycks överensstämmelse ha varit ett krav. Bland annat har det uttalats att i det fall alla styrelseledamöter inte gemensamt rättshandlar, bör tredje man genom protokollsutdrag förvisa sig om att han har att göra med beslutande styrelse.¹⁶⁵ Eftersom HD har slagit fast att det för firmateckningsrätten inte krävs att styrelsen fattat ett beslut vid ett sammanträde, uppstår frågan om motivuttalandena i denna del är överspelade. Svaret på frågan beror på hur man tolkar begreppet beslut. Om man med beslut menar ett styrelsebeslut som uppfyller kraven i 8 kap. 21 och 22 §§ ABL vid ett styrelsesammanträde, har denna uppfattning överspelats. Om man däremot med beslut menar att styrelsen *kan* uppfylla kravet på beslutförhet och de ledamöter som företar rättshandlingen utgör en sådan majoritet som kan fatta beslut, torde rättsläget vara oförändrat. De ledamöter som rättshandlar, kan ju sägas fatta ett beslut samtidigt som de företar rättshandlingen.

6.5 Betydelsen av reglerna om beslutsfattande

6.5.1 Allmänt

Regeln om styrelsens firmateckningsrätt har ett nära samband med reglerna om styrelsen behörighet och befogenhet. Båda regelkategorierna är hänförliga till rättshandlingsläran och kan sägas reglera bolagets

¹⁶⁴ Åhman, 1997, s. 352.

¹⁶⁵ Se SOU 1971:9 s. 214.

bundenhet.¹⁶⁶ Som inledningsvis konstaterats är emellertid regeln om styrelsen firmateckningsrätt av betydelse i ett tidigare skede av avtalsslutet än reglerna om behörighet och befogenhet. Om det brister i styrelsens firmateckningsrätt behöver man därför inte utreda huruvida styrelsen har överskridit sin behörighet eller befogenhet för att undgå bundenhet.¹⁶⁷

Låt oss anta att ett antal styrelseledamöter har företagit en rättshandling utanför sin befogenhet. Om man vid prövningen av firmateckningsrätten kommer fram till att de rättshandlande ledamöterna inte utgör en sådan majoritet som kan fatta ett beslut, är bolaget inte bundet av rättshandlingen. Om man däremot kommer fram till motsatsen föreligger en rättshandling. För att bolag ska undgå bundenhet förutsätts tredje man ha varit i ond tro om överträdelsen. Det är bolaget som har bevisbördan, och denna kan vara svår att uppfylla.¹⁶⁸ Av denna anledning är det viktigt att skilja på regeln om firmateckningsrätt och reglerna om styrelsen behörighet och befogenhet samt att veta vilka överträdelser som påverkar de olika regelverken. I kapitel 6.5.2 och 6.5.3 behandlas därför om brister vid beslutsfattandet ska påverka firmateckningsrätten. I kapitel 6.5.4 utreds vilka regler om styrelsens beslutsfattande som ska vara avgörande för firmateckningsrätten.¹⁶⁹

6.5.2 Överträdelse av reglerna om beslutförhet och majoritetskrav

Ett beslut som fattats av en styrelse som inte uppfyller lagens eller bolagsordningens krav på beslutförhet eller majoritet är ogiltigt.¹⁷⁰ En fråga i detta sammanhang är om brister vid beslutsfattandet även ska påverka styrelsens rätt att teckna bolagets firma.

Uppfattningen i den juridiska litteraturen tycks, före 2005, ha varit att sådana brister ska inverka på firmateckningsrätten. Ståndpunkten har

¹⁶⁶ Åhman, 1997, s. 227.

¹⁶⁷ Åhman, 1997, s. 296 f.

¹⁶⁸ Rodhe och Skog, 2011, s.189.

¹⁶⁹ De bör noteras att frågeställningen i kapitel 6.5.4 inte avser brister vid beslutsfattandet utan vilka regler som ska vara avgörande för firmateckningsrätten.

¹⁷⁰ Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 21 §.

grundats på uppfattningen om att bolaget förutsätts företrädas av de beslutande ledamöterna i en styrelse som varit beslutför.¹⁷¹ I det fall en extern rättshandling inte föregåtts av ett internt beslutsfattande eller i det fall ett sammanträde har hållits men där reglerna om styrelsen beslutförhet och majoritetskrav åsidosatts, har vederbörlig firmateckning inte ansetts föreligga.¹⁷² Eftersom det brustit redan vid ”firmateckningsrättsledet” har det inte blivit aktuellt att utreda om huruvida de styrelseledamöter som företagit rättshandlingen överskridit sin befogenhet. Rättshandlingen har oavsett inte ansetts bindande för bolaget.¹⁷³

Genom NJA 2005 s. 729 har HD slagit fast att något beslut med innebörd att en rättshandling ska företas inte är en nödvändig förutsättning för att styrelsen ska anses ha rättshandlat. Så länge styrelsen *kan* uppnå kravet på beslutförhet och de rättshandlande styrelseledamöterna utgör en sådan majoritet som krävs för att fatta ett beslut, krävs inte något beslut för firmateckningsrätt.¹⁷⁴ Om det överhuvudtaget inte krävs något beslut vore det egendomligt att, i det fall ett styrelsesammanträde faktiskt hållits, brister vid beslutsfattandet skulle påverka firmateckningen.¹⁷⁵ Detta torde innebära att man avseende firmateckningsrätten, inte heller behöver skilja mellan villkoren för att ett styrelsebeslut alls ska anses föreligga och villkoren för att ett styrelsebeslut, om ett sådan föreligger, ska vara giltigt.

6.5.3 Betydelsen av jäv

Ett styrelsebeslut som är ogiltigt på grund av att en jävig styrelseledamot närvarat i handläggningen kan enligt 8 kap. 42 § andra stycket ABL medföra att även transaktioner grundade på beslutet är ogiltiga, men endast under förutsättning att tredje man är i ond tro.¹⁷⁶ Frågan är då om jävet förutom att inverka på styrelsens befogenhet, även påverkar

¹⁷¹ Se uppsatsens kapitel 6.2.

¹⁷² Åhman, 1997, s. 355.

¹⁷³ Stattin, 2007, s. 46.

¹⁷⁴ NJA 2005 s 729.

¹⁷⁵ Om så vore fallet skulle det kunna utgöra ett incitament till att inte hålla styrelsemöten.

¹⁷⁶ Se 8 kap. 42 § andra stycket ABL.

firmateckningsrätten. Om jäv vid beslutsstadiet ska tilläggas betydelse för firmateckningsrätten kan nämligen rättshandlingen inte göras gällande av tredje man ens om han är i god tro. Tillåts däremot jävet inte att påverka firmateckningsrätten är tredje man skyddad enligt godtrosregeln i 8 kap. 42 § ABL.¹⁷⁷

I sin avhandling från 1997, menade Åhman att jäv vid beslutsstadiet sannolikt måste tilläggas betydelse för firmateckningsrätten. Ställningstagandet stödjer han på att den äldre motsvarigheten till 8 kap. 35 § ABL förutsatte att bolaget företräddes av de beslutande ledamöterna i en styrelse som varit beslutför. Eftersom styrelsens beslutförhet kan påverkas av jäv om övriga ledamöter inte utgör beslutfört antal, påverkas således även firmateckningsrätten.¹⁷⁸ Åhmans argument bygger på den tidigare rättsuppfattningen om rättshandlande i aktiebolag. I likhet med slutsatserna ovan, går Åhmans resonemang därför inte att läggas till grund för att jäv ska påverka firmateckningsrätten.¹⁷⁹

Det andra argumentet som lyfts fram till stöd för att jäv ska tillåtas slå igenom på firmateckningsrätten är att tredje man alltid tar en risk när denne rättshandlar med mindre än det fulla antalet styrelseledamöter och därför även bör stå risken av bakomliggande brister. Mot detta argument har anförts att det skulle vara allt för betungande för tredje man att förutom att kontrollera att de rättshandlande styrelseledamöterna till antalet uppfyller kravet på beslutförhet och majoritet, även förvisa sig om att någon av dem inte är jävig.¹⁸⁰

I övrigt tycks jävssituationen endast tas upp inom ramen för 8 kap. 42 § andra stycket ABL.¹⁸¹ Möjligtvis innebär denna frånvaro, att betydelsen av

¹⁷⁷ Åhman, 1997, s. 355.

¹⁷⁸ Åhman, 1997, s. 355.

¹⁷⁹ Se uppsatsen kapitel 6.5.2, där det konstaterades att brister i beslutsfattandet inte påverkar firmateckningsrätten.

¹⁸⁰ Jfr Åhman, 1997, s. 355.

¹⁸¹ Johansson och Pehrsson, 1993/94, s. 417 och s. 429 och Johansson, 2014, s. 208 och 270 samt Nerep, 2003, s. 267 f.

jäv för företagna rättshandlingars giltighet inte ska behandlas inom 8 kap. 35 § ABL, utan är särskilt reglerad i 8 kap. 42 § ABL. I denna riktning tycks praxis tala. I en hovrättsdom från Nedre Norrland togs frågan om jäv vid styrelsebeslut upp.¹⁸² I målet hade en ensam styrelseledamot och tillika verkställande direktör beslutat om utbetalning av lön till sig själv, samt därefter ensam verkställt beslutet. Vid bolagets årsstämma beslutades att godkänna löneutbetalningarna. Beslutet fattades med ett majoritetsbeslut, mot vilket en av de tre ägarna reserverade sig. Tingsrätt uttalade att styrelsebeslutet stred mot jävsregeln i 8 kap. 23 § ABL och därmed var ogiltigt enligt bestämmelserna i 8 kap. 42 § samma lag. Vidare uttalade domstolen att även verkställandet av löneutbetalningen var ogiltigt enligt samma lagrum eftersom motparten, den verkställande direktören, kände till att beslutet som grundade utbetalningen var behäftad med jäv.¹⁸³ Hovrätten konstaterade endast att det i målet var ostridigt att styrelsebeslutet om utbetalning av lön och verkställigheten av det var ogiltigt på grund av jäv.¹⁸⁴

6.5.4 Betydelsen av bolagsföreskrifter om styrelsens beslutsfattande

Genom besluten i NJA 2005 s. 729 och NJA 2015 s. 312 har HD fastställt att styrelsen är behörig att teckna bolagets firma om den representeras av en sådan majoritet som krävs för att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen.¹⁸⁵ I en bolagsordning kan föreskrivas att styrelsen endast är beslutför i vissa ärenden om samtliga styrelseledamöter är närvarande. Det kan vidare förskrivas att det för vissa beslut fordras särskild röstmajoritet. I det fall bolagsordningen föreskriver ett högre antal för beslutförhet eller en högre röstpluralitet än lagen, är en väsentlig fråga om det är dessa föreskrifter, eller det antal som lagen kräver som ska vara styrande vid

¹⁸² Hovrätten för nedre Norrland, T 266-11, 2012-10-17.

¹⁸³ Gävle tingsrätt, T 1656-09, 2011-02-11.

¹⁸⁴ Hovrätten för nedre Norrland, T 266-11, 2012-10-17.

¹⁸⁵ NJA 2015 s. 312.

fastställandet av villkoren för firmateckningsrätten.¹⁸⁶ Angående denna frågeställning är rättsläget oklart, vilket ger upphov till osäkerhet för den tredje man som träder i förbindelse med bolaget, då bolaget företräds av en undertalig styrelse.¹⁸⁷

Följande exempel kan illustrera problematiken. Styrelsen i ett visst bolag ska bestå av tre ledamöter. Enligt bolagsordningen fordras samtliga ledamöters närvaro för beslutförhet. Däremot innehåller bolagsordningen inte några särskilda föreskrifter om majoritetskrav. Antag att en ledamot har utträtt ur styrelsen, men utträdet ännu inte har registrerats. Någon suppleant finns inte utsedd. Antag vidare att de två kvarvarande styrelseledamöterna har företagit en rättshandling i bolaget namn.

De två rättshandlande ledamöterna kan enligt 8 kap. 22 § ABL diktera ett beslut vid ett sammanträde eftersom de utgör mer än en tredjedel av det fulla antalet styrelseledamöter. Men frågan om huruvida bolaget är bundet av rättshandlingen blir i denna situation beroende av om det är lagens huvudregel eller bolagsordningens föreskrifter som ska vara styrande för firmateckningsrätten. Om ABL ska vara styrande föreligger en rättshandling eftersom de två kvarvarande ledamöterna utgör mer än hälften av det fulla antalet styrelseledamöter.¹⁸⁸ Om däremot bolagsordningen ska vara styrande kan styrelsen inte uppnå kravet på beslutfört antal och bolaget är inte bundet av rättshandlingen.

Varken i förarbetsuttalanden eller av skälen i HD:s beslut framgår vad som ska gälla i en sådan situation. Frågan är inte heller särskilt uppmärksammas i den juridiska litteraturen. Enligt Samuelsson och Nerep talar praktiska skäl för att sådana bolagsföreskrifter om styrelsemajoritet och beslutförhet inte ska påverka firmateckningsrätten. För att tredje man ska kunna kontrollera att de aktuella styrelseledamöterna har rätt att företräda bolaget, måste han i

¹⁸⁶ De bör noteras att när det i detta kapitel talas om brister i styrelsens beslutförhet avses att styrelsen inte kan uppnå kravet. Likaså avses med brister i majoritetskravet, att det rättshandlande styrelseledamöterna inte utgör en sådan majoritet som kan fatta beslut.

¹⁸⁷ Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 35 §.

¹⁸⁸ Jfr 8 kap. 21 ABL.

så fall ha tillgång till aktiebolagsregistret, bolagsordningen, protokoll från styrelsesammanträdet och eventuellt uppgifter om jäviga styrelseledamöter. Mot detta, menar Åhman, kan invändas att om tredje man ändå måste granska bolagsordningen för att se hur många ledamöter som ska finnas i styrelsen, är det inte någon större belastning att samtidigt undersöka om denna innehåller särskilda regler om beslutförhet och röstpluralitet.¹⁸⁹

Eventuellt innebär artikel 10 i direktiv 2009/101 att bolagsordningsföreskrifter av detta slag inte ska inverka på styrelsens firmateckningsrätt. Enligt artikeln kan begränsningar i bolagsordningen avseende bolagsorganens rätt att företräda bolaget inte åberopas mot tredje man.¹⁹⁰ Frågan är emellertid om föreskrifter i bolagsordningen om styrelsens beslutförhet och röstpluralitet innebär en begränsning av bolagsorganets rätt att företräda bolaget i det fall bolagsordningen inte föreskriver en fulltalig styrelse. Bolagsorganet är ju styrelsen i dess helhet. Huruvida föreskrifterna i bolagsordningen innebär en begränsning ska därför jämföras med det fulla antalet styrelseledamöter. Om bolagsordningen förutsätter ett högre antal för beslutförhet än vad ABL kräver men inte en fulltalig styrelse, torde det innebära en lättnad och inte en begränsning. Om grunden för det förenklade firmateckningsförfarandet finns i bolagsordningen eller lagen borde inte spela någon roll.¹⁹¹

Möjligtvis följer det av att lagstiftaren knutit firmateckningsrätten till styrelsen i betydelsen fungerande förvaltningsorgan, att bolagsordningens regler ska vara avgörande. Enligt Åhman innebär det att ett åsidosättande av regler om styrelsens beslutförhet, oavsett om de finns i ABL eller i bolagsordningen, får den betydelsen att bolagets firma inte tecknats på vederbörligt sett.¹⁹²

¹⁸⁹ Åhman, 1997, s. 353.

¹⁹⁰ Rådets direktiv 2009/101 artikel 10.

¹⁹¹ Jfr Åhman, 1997, s. 354.

¹⁹² Åhman, 1997, s. 534 f.

7 Avslutande diskussion

7.1 Inledning

Regeln i 8 kap. 35 § första stycket ABL anger att styrelsen företräder bolaget och tecknar dess firma. Bestämmelsen tycks vid en första anblick vara tämligen enkel och tycks inte kunna ge upphov till några tolkningsproblem. Som framgått finns emellertid en inbyggd problematik och innebörden i bestämmelsen och dess äldre motsvarigheter har varierat. Syftet med uppsatsen är därför att besvara frågeställningen: *Vad krävs för att styrelsen ska kunna sägas ha rättshandlat, i den mening detta uttryck har i 8 kap. 35 § ABL?*

Upplägget för den följande analysen liknar upplägget i uppsatsen genom att först klargöra styrelsebegreppet i 8 kap. 35 § ABL. Eftersom reglerna om styrelsens beslutsfattande har direkt betydelse för firmateckningsrätten undersöks om frånvaron av ett styrelsebeslut eller brister vid beslutsfattandet påverkar styrelsens rätt att teckna bolaget firma. Detta följs av en jämförelse med tidigare rättsuppfattningar och motivuttalanden för att undersöka om HD:s beslut i NJA 2005 s. 729 och NJA 2015 s. 312 är förenliga med förarbetena. Avslutningsvis analyseras om bolagsordningsföreskrifter innehållande specifika föreskrifter om styrelsens beslutsfattande bör beaktas vid fastställandet av villkoren för att firmateckningsrätt ska föreligga.

7.2 När har styrelsen företagit en rättshandling?

För att en rättshandling ska vara bindande för bolaget krävs att det är styrelsen, i den mening som avses i 8 kap. 35 § första stycket ABL, som

företagit den. Om bestämmelsen har åsidosatts är bolaget inte bundet av rättshandlingen.

Genom besluten i NJA 2005 s. 729 och NJA 2015 s. 312 har HD fastställt att med styrelsen i 8 kap. 35 § ABL avses en sådan majoritet som krävs för att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen. Av handlingarna i NJA 2005 s. 729 är det uppenbart att något styrelsesammanträde aldrig hölls i bolaget. Domstolens uttalande om att styrelseordföranden under alla omständigheter hade kunnat diktera ett beslut vid ett styrelsesammanträde, kan därför inte förstås på något annat sätt än att något sammanträde inte behöver hållas.¹⁹³ Beslut innebär alltså att det inte är en nödvändig förutsättning för firmateckningsrätt, att styrelsen fattat ett beslut med innebörd att rättshandlande ska ske. I stället kan bolagets företrädas av de styrelseledamöter som, *om ett sammanträde hade hållits*, hade kunnat diktera ett beslut enligt 8 kap. 22 § ABL.

Detta innebär emellertid inte att regeln om styrelsens beslutförhet i 8 kap. 21 § ABL är utan betydelse. För att kunna pröva frågan om huruvida majoritetskravet är uppfyllt förutsätts att styrelsen kan uppnå kravet på beslutförhet. Styrelsen måste alltså bestå av så många ledamöter som krävs för att den ska vara beslutför oavsett om något sammanträde hålls eller inte.

Det sagda innebär att om förutsättningarna hade varit annorlunda i NJA 2005 s. 729, på så vis att det inte fanns någon suppleant, så hade ordföranden inte haft rätt att företräda bolaget. Styrelseordföranden hade förvisso kunnat diktera ett beslut, men han hade inte ensam kunnat utgöra beslutfört antal styrelseledamöter, varför han hade saknat möjlighet att företräda bolaget. Men, tänker den uppmärksamme läsaren, i NJA 2015 s. 312 kom ju HD fram till att huruvida styrelsen inte uppfyller lagens eller bolagsordningens krav på styrelsesuppleanter, inte ska inverka på styrelsens behörighet att företa en rättshandling. Skillnaden ligger i att i styrelsen i

¹⁹³ I målet påstods inte att något sammanträde hade hållits eller inkallats, se Stattin, 2007, s. 45.

NJA 2015 s. 312 enligt bolagsordningen endast skulle bestå av en ledamot. Denne ledamot kunde alltså ensam uppfylla kravet på beslutfört antal. I NJA 2005 s. 729 skulle styrelsen bestå av två ledamöter. För att uppnå beslutfört antal måste det åtminstone finnas två ledamöter eller en ledamot och en utsedd suppleant.

7.3 Verkan av brister vid beslutsfattandet

7.3.1 Ogiltighet på grund av brister i kravet på beslutförhet och majoritet

Enligt rättsuppfattningen före 2005 ansågs firmateckningsrätten tillkomma den beslutande majoriteten i en styrelse som varit beslutför. En bindande extern rättshandling förutsattes således ha föregåtts av ett internt beslut. Om något beslut om att företa en rättshandling inte fattats i bolaget var bolaget inte bundet av rättshandlingen, eftersom det brast i förutsättningarna i (den äldre motsvarigheten till) 8 kap. 35 § första stycket ABL.¹⁹⁴ Även i det fall en rättshandling hade föregåtts av ett beslut men då det förelåg brister i beslutsfattandet påverkades firmateckningsrätten. Avseende styrelsens rätt att teckna bolagets firma skiljde man därför inte på villkoren för att ett styrelsebeslut alls skulle anses föreligga och villkoren för att ett styrelsebeslut, om ett sådan förelåg, skulle vara giltigt. Om styrelsen inte fattat något beslut eller om styrelsen vid beslutsfattandet inte uppfyllde kraven på beslutförhet eller majoritet innebar det att bolagets firma inte tecknats på vederbörligt sätt, om styrelsen inte rättshandlade i sin helhet.

Genom beslutet i NJA 2005 s. 729 har HD fastslagit att något beslut om att företa en rättshandling inte är en nödvändig förutsättning för firmateckningsrätten. Detta borde rimligtvis innebära att inte heller brister vid beslutsfattandet ska påverka firmateckningsrätten. Om det inte förutsätts

¹⁹⁴ I det fall något beslut överhuvudtaget inte fattats i bolaget kunde det inte bli fråga om ett befogenhetsöverskridande av styrelsen utan det brast i stället i firmateckningsrätten enligt 8 kap. 35 § första stycket ABL, Stattin, 2007, s. 46.

finnas ett beslut kan, i det fall det finns ett, *a fortiori* inte brister i 8 kap. 21 och 22 §§ ABL innebära att någon bindande rättshandling inte företagits. Så länge styrelsen företräds av en sådan majoritet som kan fatta ett beslut och styrelsen, om ett sammanträde hade hållits, hade kunnat uppnå kravet på beslutförhet, så har bolaget företagit en rättshandling genom att styrelsen har rättshandlat.

7.3.2 Ogiltighet på grund av jäv

Ett beslut som fattats efter handläggning av en eller flera jäviga ledamöter är ogiltigt om styrelsen inte uppnår kravet på beslutförhet eller majoritet, då de jäviga ledamöterna betecknas som frånvarande. Beslutet är inte ogiltigt på grund av de jäviga ledamöternas närvaro, utan på grund av att styrelsen inte uppfyller förutsättningarna i 8 kap. 21 eller 22 §§ ABL. Som konstaterats i uppsatsens kapitel 7.3.1 påverkar brister i reglerna om styrelsens beslutsfattande inte styrelsens behörighet att företa en rättshandling. Att anledningen till bristen är att styrelsen inte uppnår kravet för beslutförhet på grund av att en jävig styrelseledamot betecknas som frånvarande, påverkar inte detta.

Det argument som lyfts fram i den juridiska litteraturen till stöd för att jäv ska tillåtas slå igenom på firmateckningsrätten är att tredje man alltid tar en risk när denne rättshandlar med mindre än det fulla antalet styrelseledamöter och därför även bör stå risken av bakomliggande brister såsom jäv. Mot detta argument kan anföras att det skulle vara alltför betungande för tredje man att förutom att kontrollera att styrelsen, till antalet, uppfyller kravet på beslutförhet och att de rättshandlande styrelseledamöterna utgör en sådan majoritet som kan fatta beslut, även förvissa sig om att någon av dem inte är jäviga. Uppgifter om styrelsens sammansättning framgår av aktiebolagsregistret, varför de är enkla att kontrollera.¹⁹⁵ Huruvida en styrelseledamot är jävig i en viss fråga förutsätter väsentligt mycket mer efterforskning av tredje man. Om det hade varit en nödvändig förutsättning

¹⁹⁵ Se 8 kap. 43 § ABL.

att rättshandlingen föregåtts av ett beslut som fattats vid ett sammanträde, hade tredje man kunnat kontrollera förekomsten av jäviga ledamöter i mötesprotokollet. Men eftersom detta inte krävs, kan tredje man inte anses behöva bära denna risk.

Det sagda innebär att betydelsen av jäv för företagna rättshandlingars giltighet får anses vara särskilt reglerad i regeln om befogenhetsöverskridanden i 8 kap. 42 § ABL och påverkar inte under vilka omständigheter styrelsen ska anses ha rättshandlat vid tillämpning av 8 kap. 35 § första stycket ABL.

7.3.3 Bristen är en befogenhetsfråga

Styrelsen anses ha företagit en rättshandling om den kan uppfylla kravet på beslutförhet och om de styrelseledamöter som företar rättshandlingen, till antal och position, utgör en sådan majoritet som kan fatta ett beslut. Att ordföranden i NJA 2005 s. 729 inte ensam hade kunnat fatta ett giltigt beslut i bolaget, men däremot kunde teckna dess firma, kan tyckas egendomligt. Som framgått är firmateckningsrätten endast en av flera regler, vilkas överträdelser kan medföra att bolaget undgår bundenhet vid en av styrelsen företagen rättshandling. Att styrelsen är behörig att teckna bolagets firma innebär emellertid inte att det föreligger ett giltigt beslut och att rättshandlingen under alla omständigheter är bindande för bolaget.

Huruvida bolaget kan undgå bundenhet i det fall något styrelsesammanträde inte hållits eller om reglerna om styrelsens beslutförhet och röstmajoritet inte iakttagits vid beslutsfattandet behandlades tidigare inom firmateckningsrätten. Genom HD:s beslut behandlas nu samma brister i stället inom ramen för 8 kap. 42 § ABL. Bristerna har således fortfarande betydelse för bolagets bundenhet av rättshandlingen, men i ett annat led.¹⁹⁶ Av denna anledning kan den avtalsrättsliga uppdelningen av viljebildning

¹⁹⁶ Tidigare har indelning av internt beslutsfattande och externt rättshandlande bland annat motiverats av praktiska skäl, eftersom ett styrelsebeslut kan ha tillkommit på ett sätt som gör det överksam.

och viljeutförande fortfarande sägas vara relevant, men det påverkar inte frågan om huruvida en rättshandling föreligger. En för bolaget, stor skillnad, är att tredje mans goda eller onda tro inte spelade någon roll tidigare. Nu är bolagets bundenhet däremot beroende av om tredje man varit i ond tro.¹⁹⁷

Om brister vid beslutsfattandet skulle påverka firmateckningsrätten skulle det innebära en osäkerhet för den tredje man som träder i förbindelse med bolaget. HD:s beslut eller eventuellt förtydligande av rättsläget är därför förenligt med de krav på rättssäkerhet och effektivitet som kan ställas på både aktiebolag och näringslivet. Besluten ligger även i linje med den utveckling som skett i stort inom aktiebolagsrätten, nämligen att skyddet för den tredje man som rättshandlar med ett aktiebolag har stärkts.¹⁹⁸

7.4 Är HD:s beslut förenliga med förarbetena?

Uppfattningen om hur styrelsen tecknar bolagets firma har ansetts uppbyggd dels på avtalsrättens förklaring av rättshandlande, dels på synen av styrelsen som ett kollegialt organ som fattar beslut vid sammanträden. Stattin har kritiserat HD:s beslut i NJA 2005 s. 729 för att vara oförenligt med svensk rättsuppfattning i allmänhet och med reglerna om styrelsebeslut i aktiebolag i synnerhet. Hans slutsats har varit att beslutets prejudikatvärde är ringa.¹⁹⁹

Frågan är om HD:s beslut i NJA 2005 s. 729 och i NJA 2015 s. 312 verkligen är oförenliga med äldre rättsuppfattning. I prop. 1975:103 s. 380 har uttalats att med styrelsen i 8 kap. 35 § ABL förstås beslutande styrelse, det vill säga "(...) om styrelsen fattar ett majoritetsbeslut om ingående av avtal för bolaget, kan majoriteten också representera bolaget när avtalet

¹⁹⁷ Jfr 8 kap. 42 § ABL.

¹⁹⁸ Jfr Stattin, 2007, s. 49. Samma utveckling har även skett avseende verkan av ställföreträdarens befogenhetsöverskridande.

¹⁹⁹ Stattin, 2007, s. 47.

ingås.”²⁰⁰ Uttalandet har i doktrin ansetts innebära att ett styrelsesammanträde varvid det fattas ett beslut om att företa den aktuella rättshandlingen, har varit en nödvändig förutsättning för att styrelsen ska kunna rättshandla. Uttalandet går emellertid även att tolka som att de styrelseledamöter som rättshandlar, *till antalet*, måste kunna fatta ett majoritetsbeslut om ingående av avtal för bolaget. Om uttalandet ges en sådan tolkning är HD:s beslut helt förenliga med förarbetsuttalandet. Även uttalanden i SOU 1941:9 antyder att brister vid beslutsfattandet inte ska påverka styrelsens firmateckningsrätt, utan i stället ska ses som kompetensöverskridanden.²⁰¹ En möjlig slutsats är därför att HD, genom beslutet i NJA 2005 s. 729 inte förändrat rättsläget, utan snarare befäst i praxis vad lagstiftaren verkligen avsett. I denna riktning talar även den omständigheten att HD i sina domskäl hänvisar till samma förarbetsuttalanden som doktrinen uppfattning vilar på.²⁰² Detta innebär att de motivuttalanden som ansetts ligga till grund för den tidigare rättsuppfattningen, inte är överspelade, men de har getts en annorlunda tolkning.

Att beslutet skulle strida mot svensk rättsuppfattning i allmänhet, det vill säga uppfattningen om att en viljeförklaring består av två element, går även att ifrågasätta. Styrelsen som organ har både förvaltningskompetens och representationskompetens. Det är därför i praktiken inte alltid är så enkelt att skilja styrelsens beslutsfattande från verkställigheten av beslutet. Av denna anledning är det inte omöjligt att viljebildningen och viljeutförandet sammanfaller i en och samma åtgärd.²⁰³ Eftersom de styrelseledamöter, som till antalet, kan företa en rättshandling även till antalet kan fatta ett beslut, kan de sägas konstituera bolagets rättshandlingsvilja vid företagandet av rättshandlingen.

²⁰⁰ Prop. 1975:103 s. 380 samt SOU 1971:15 s. 214.

²⁰¹ Jfr SOU 1941:9 s. 332 f. där det framgår att om styrelsen verkställer ett beslut som fattats vid ett sammanträde där reglerna om beslutförhet och majoritet har åsidosatts eller där hela styrelsen varken kallats att delta vid sammanträde eller fått delta per *capsulam*, kan detta åberopas gentemot tredje man om denne insåg eller bort inse överträdelsen.

²⁰² Jfr tredje stycket i HD:s domskäl i NJA 2005 s. 729.

²⁰³ Detta har även Åhman konstaterat, se Åhman, 1997, s. 343.

Det går även att finna vissa motstridigheter i de resonemang som tidigare framförts i den juridiska litteraturen. Åhman har varit en stark förespråkare för att ett styrelsebeslut är en nödvändig förutsättning för firmateckningsrätten. Han har emellertid framfört att i det fall styrelsen företräds av beslutfört antal ledamöter har tredje man inte behövt kontrollera att det ligger ett beslut till grund för verkställigheten eller att kraven för ett giltigt styrelsebeslut är uppfyllda. Om de rättshandlande styrelseledamöterna överskridit reglerna kan bolaget endast undgå bundenhet enligt regeln i 8 kap. 42 § ABL.²⁰⁴ Anledningen till att firmateckningsrätten är riktigt utförd om beslutfört antal styrelseledamöter företräder bolaget, torde vara att de till antalet utgör en sådan majoritet som både uppfyller kravet på beslutförhet och kravet på majoritet. Det tycks alltså som att Åhman menat att det är antalet rättshandlande ledamöter som är avgörande för firmateckningsrätten, inte att det fattats ett beslut om att företa rättshandlingen. Även detta är förenligt med HD:s beslut.

7.5 Bör bolagsordningsföreskrifter om beslutförhet och majoritet beaktas?

En bolagsordning kan, som beskrivits ovan, föreskriva ett högre antal än lagen för att styrelsen ska uppnå beslutfört antal och kravet på majoritet. HD har endast slagit fast att en sådan majoritet styrelseledamöter som krävs för att fatta det beslut som ligger till grund för rättshandlingen, kan teckna bolagets firma. Vilka regler om beslutförhet och majoritet som ska vara avgörande för firmateckningsrätten framgår emellertid inte av besluten. Att bolagsordningsföreskrifter av detta slag ska ges företräde framför lagens huvudregel vid prövningen av om styrelsen fattat ett giltigt beslut framgår

²⁰⁴ Åhman, 1997, s. 352.

direkt av lagtexten.²⁰⁵ Däremot är det oklart om dessa även ska inverka på firmateckningsrätten.²⁰⁶

Åhman har menat att om tredje man ändå måste granska bolagsordningen för att se hur många ledamöter som ska finnas i styrelsen, är det inte någon större belastning att samtidigt undersöka om denna innehåller särskilda regler om beslutförhet och majoritet.²⁰⁷ Av denna anledning borde bolagsordningen ges företräde framför lagen. Det är möjligt att detta argument hade bäring år 1997, då Åhman framförde det. Idag får det emellertid anses överspelat. Bolaget har en i lagen stadgad skyldighet att anmäla för registrering till aktiebolagsregistret vem som utsetts till styrelseledamot.²⁰⁸ Enligt 2 kap. 14 § aktiebolagsförordningen (2005:559), ABF, ska dessa uppgifter antecknas av Bolagsverket. Den tredje man som rättshandlar med bolaget behöver därför inte granska bolagsordningen för att kontrollera antalet styrelseledamöter – detta framgår av registret. Bolagsordningsföreskrifter innehållande särskilda krav avseende majoritetsbeslut och beslutförhet i styrelsen antecknas inte i aktiebolagsregistret, varför de inte kommer tredje man till kännedom utan att denne kontrollerar bolagsordningen.²⁰⁹ Detta talar med styrka för att lagens huvudregel ska vara styrande.

Även ändamålen bakom regeln om styrelsens firmateckningsrätt talar för att bolagsföreskrifter inte ska påverka bedömningen av om styrelsen har rättshandlat. Förutom att 8 kap. 35 § ABL avser att främja en effektiv bolagsdrift är den ägnad att skapa stabilitet och säkerhet i affärslivet.²¹⁰ Av denna anledning borde bestämmelsen ges en så enkel och lättillämpad utformning som möjligt. Det enklaste för tredje man torde vara att

²⁰⁵ Se 8 kap. 21 och 22 §§ ABL.

²⁰⁶ Se problematiken i uppsatsens kapitel 6.5.4.

²⁰⁷ Åhman, 1997, s. 353.

²⁰⁸ Jfr 8 kap. 43 § ABL. Motivet till att uppgifter om bolagets ledning ska föras in i aktiebolagsregistret är framför allt att tredje man ska få vetskap om vem som har behörighet att rättshandla å bolagets vägnar, se Anderson, Johansson, Skog, 2016, kommentar till 8 kap. 43 §.

²⁰⁹ Jfr prop. 2005/06:135 s. 18 och 2 kap. 15a § ABF där det framgår att aktiebolagsregistret ska innehålla bolagsordningen. Emellertid antecknas endast sådana uppgifter i bolagsordningen som framgår av 2 kap. 15 § ABF.

²¹⁰ Sandström, 2015, s. 233.

bolagsordningsföreskrifter inte ska påverka lagens huvudregel om styrelsemajoritet och beslutför styrelse som företrädare för bolaget. En annorlunda ordning hade inneburit att tredje man, vid kontrollen av de aktuella styrelseledamöternas rätt att företräda bolag, måste ha tillgång till aktiebolagsregistret, bolagsordningen och protokoll från styrelsesammanträde. Om lagens huvudregel ska vara styrande behöver tredje man endast ha tillgång till aktiebolagsregistret eftersom det där framgår vilka personer som ingår i styrelsen.²¹¹ Även omsättningssynpunkter talar för denna ordning. Motsatsen skulle nämligen kunna vara omsättningshämmande eftersom det skulle innebära en större osäkerhet för tredje man om vilka som har rätt att företräda bolaget.²¹² Mot dessa praktiska skäl kan emellertid anföras att lagstiftaren knutit firmateckningsrätten till styrelsen som fungerande förvaltningsorgan och att det därav följer att bolagsordningen ska ges företräde.

Oklarheten i rättsläget ger upphov till osäkerhet för den tredje man som träder i förbindelse med bolaget, då bolaget företräds av en undertalig styrelse.²¹³ Det är därför av vikt att fastställa rättsläget. Även om argument går att uppstå för båda ståndpunkterna talar det mesta, enligt uppsatsförfattaren, för att lagens huvudregler om styrelsemajoritet och beslutförhet ska vara avgörande vid fastställandet av villkoren för att firmateckningsrätt ska föreligga.

²¹¹ Tredje man kan då enkelt avgöra om de rättshandlande styrelseledamöterna utgör minst en tredje del av det fulla antalet styrelseledamöter och att styrelsen består av hälften av det föreskrivna antalet ledamöter.

²¹² Jfr Åhman, 1997, s. 353.

²¹³ Nerep, Adestam, Samuelsson, 2016, kommentar till 8 kap. 35 §.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Statens offentliga utredningar

SOU 1941:9 Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m.m.

SOU 1971:15 Förslag till aktiebolag m.m.

Propositioner

Prop. 1975:103 Aktiebolagslag m.m. Del A och B.

Prop. 1993/94:196 Ändringar i aktiebolagslagen (1975:1385) m.m.

Prop. 1997/98:99 Aktiebolagets organisation

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag

Prop. 2005/06:135 Elektronisk ingivning till Bolagsverket

Prop. 2009/10:237 Ny delgivningslag

EU-rättsligt material

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/101/EG av den 16 september 2009 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 48 andra stycket i fördraget avseende bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom gemenskapen

Litteratur

Adlercreutz, Axel, Gorton, Lars: *Avtalsrätt I*, 12 uppl., Studentlitteratur, Lund 2011

Bergström, Clas, Samuelsson, Per: *Aktiebolagets grundproblem*, 5 uppl., Norstedts Juridik, Johanneshov 2015

Bernitz, Ulf, Heuman, Lars, Leijonhufvud, Madeleine, Seipel, Peter, Warnling-Nerep, Wiweka, Vogel, Hans-Henrich: *Finna rätt : Juristens källmaterial och arbetsmetoder*, 13 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2014

Dotevall, Rolf: ”Anmälan av Åhman, Ola, Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten”. I: *svensk Juristtidning*, 1998, s. 712–718

Dotevall, Rolf: *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, 2 uppl., Norstedts juridik, Stockholm 2008

Eklund, Karin, Stattin, Daniel: *Aktiebolagsrätt och aktiemarknadsrätt*, 1 uppl., Iustus Förlag, Uppsala 2013

Hellner, Jan: *Metodproblem i rättsvetenskapen : Studier i förmögenhetsrätt*, Jure, Stockholm, 2001

Johansson, Svante: *Svensk associationsrätt i huvuddrag*, 11 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2014

Johansson, Svante, Pehrson, Lars: ”Styrelsejäv”. I: *Juridisk Tidskrift*, 1993/94, s. 417–435

Kedner, Gösta, Roos, Carl Martin: *Aktiebolagslagen – Del 1, 1–9 kap. med kommentarer*, 5 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 1995

Keisu, Jenny, Stattin, Daniel: *Bolagsorgan och bolagsstyrning : en introduktion till organisation, styrning och kontroll i aktiebolag och aktiemarknadsbolag*, 1 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2009

Kleineman, Jan: ”Till frågan om rättsvetenskapen som omedelbart verkande rättskälla”. I: *Juridisk tidskrift*, 1994/95, s. 621–646

Korling, Fredric, Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1 uppl., Studentlitteratur, Lund 2013

Kôersner, Albert: *Obligationsrättskommittén förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område : En redogörelse med några erinringar utarb. för Sveriges advokatsamfund*, Kungl. Boktryckeriet. P. A. Norstedts & söner, Stockholm 1915

Lehrberg, Bert: *Avtalsrättens grundelement*, 2 uppl., Jure, Uppsala 2006

Nerep, Erik: *Aktiebolagsrättslig analys : Ett tvärsnitt av nyckelfrågor*, 1 uppl., Mercurius förlag, Stockholm 2003

Ohlson, Göran: *Vikten av vinst : en studie om syftets betydelse i bolagsstyrning*, 1 uppl., Iustus Förlag, Uppsala 2012

Olsen, Lena: ”Rättsvetenskapliga perspektiv”, I: *Svensk Juristtidning*, 2004, s. 105–145

Ramberg, Jan, Ramberg, Christina: *Allmän avtalsrätt*, 9 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2014

Rodhe, Knut, Skog, Rolf: *Rodhes aktiebolagsrätt*, 23 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2011

Samuelsson, Per: ”Om aktiebolagsstyrelsens arbetsformer”, I *Svensk Juristtidning*, 2001, s. 458–472

Sandgren, Claes: ”Vad gör juristen? Och hur? Del II”. I: *Juridisk Tidskrift*, 1999/00, s. 867–893

Sandgren, Claes: ”Är rättsdogmatiken dogmatisk?”. I: *Tidsskrift för rettsvetenskap*, 2005, s. 648–656

Sandgren, Claes: *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare : ämne, material, metod och argumentation*, 3 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2015

Sandström, Torsten: *Svensk aktiebolagsrätt*, 5 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2015

Stattin, Daniel: *Om bolagsföreträdares befogenhetsöverskridande : En rättsekonomisk, rättsdogmatisk och komparativ studie av 8 kap. 42 § 2 st. 2 men. ABL*, 1 uppl., Uppsala universitet, Uppsala 2007

Stattin, Daniel: ”Tillräknande av vetskap i aktiebolags- och aktiemarknadsrätten”. I: *Svensk Juristtidning*, 2012, s. 1–35

Åhman, Ola: *Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten : om aktiebolagets ställföreträdare och gränserna för deras representationsrätt*, 1 uppl., Iustus Förlag, Göteborg 1997

Övrigt

Myndighetspraxis

Framställning och redogörelse 2010/11:JO1, Justitieombudsmännens ämbetsberättelse, *Kritik mot en domstols beslut att försätta ett bolag i konkurs när ansökan gjorts av en icke beslutför styrelse*, Dnr 1273-2008, s. 45–48

Internetkällor

Andersson, Sten, Johansson, Svante, Skog, Rolf: *Aktiebolagslagen*

(2005:551) 8 kap. 4 §, Zeteo, hämtad den 12 april 2016 från:

http://zeteo.wolterskluwer.se.ludwig.lub.lu.se/document/abl05komm_ablkka_p08_s3_s1_s1?anchor=xablkommq2005q551_8_kap_4_px

Andersson, Sten, Johansson, Svante, Skog, Rolf: *Aktiebolagslagen*

(2005:551) 8 kap. 35 §, Zeteo, hämtad den 12 april 2016 från:

http://zeteo.wolterskluwer.se.ludwig.lub.lu.se/document/abl05komm_ablkka_p08_s24_s1?anchor=xablkommq2005q551_8_kap_35_px

Andersson, Sten, Johansson, Svante, Skog, Rolf: *Aktiebolagslagen*

(2005:551) 8 kap. 43 §, Zeteo, hämtad den 18 maj 2016 från:

http://zeteo.wolterskluwer.se.ludwig.lub.lu.se/document/abl05komm_ablkka_p08_s31_s1?anchor=xablkommq2005q551_8_kap_43_px

Nerep, Erik, Adestam, Johan, Samuelsson, Per: *Aktiebolagslag (2005:551) 8 kap. 4 §*, Lexino, hämtad den 12 april 2016 från:

<https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/document/2006830/1>

Nerep, Erik, Samuelsson, Per: *Aktiebolagslag (2005:551) 8 kap. 18 §*, Lexino, hämtad den 12 april 2016 från:

<https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/document/1246521/1>

Nerep, Erik, Adestam, Johan, Samuelsson, Per: *Aktiebolagslag (2005:551) 8 kap. 21 §*, Lexino, hämtad den 12 april 2016 från:

<https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/document/2006836/1>

Nerep, Erik, Samuelsson, Per: *Aktiebolagslag (2005:551) 8 kap. 22 §*, Lexino, hämtad den 12 april 2016 från:

<https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/document/1246525/1>

Nerep, Erik, Adestam, Johan, Samuelsson, Per: *Aktiebolagslag (2005:551) 8 kap. 23 §*, Lexino, hämtad den 12 april 2016 från:

<https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/document/2006835/1>

Nerep, Erik, Adestam, Johan, Samuelsson, Per: *Aktiebolagslag (2005:551) 8 kap. 35 §*, Lexino, hämtad den 12 april 2016 från:

<https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/document/2066942/1>

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1928 s. 433.

NJA 1936 s. 684

NJA 1981 s. 1117

NJA 2005 s. 729

NJA 2012 s. 97

NJA 2015 s. 312

Hovrätterna

RH 1981:129

Hovrätterna – ej refererade

Hovrätten för nedre Norrlands dom 2012-10-17, mål nr. T 266-11.

Tingsrätterna

Värmlands tingsrätts dom 2007-12-11, mål nr. K 5174-07

Gävle tingsrätts dom 2011-02-11, mål nr. T 1656-09.